

به نام خدا

سؤالات متن کتاب مطالعات اجتماعی

نهم دبیرستان

(دوره اول)

همراه با پاسخ فعالیت ها

درس ۱ تا ۱۲

قابل استفاده دبیران محترم و دانش آموزان عزیز

تهیه کننده:

علی ندافی

"دبیر مطالعات منطقه ۳ تهران"

سال تمصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲

@Motalat909

۱- منظومه خورشیدی (شمسی) را توضیح دهید.

منظومه شمسی متشکل از یک ستاره به نام خورشید و اجرام آسمانی متعدد است که در مدارهای پیرامون آن می گردند. خورشید در مرکز منظومه شمسی قرار دارد و سرچشمه اصلی زندگی بر روی زمین است.

۲- منظومه خورشیدی دارای چند سیاره است؟ توضیح دهید.

منظومه خورشیدی دارای ۸ سیاره است. چهار سیاره نزدیک به خورشید، که سطحی جامد دارند و به آنها "سیاره های درونی" و چهار سیاره دیگر که از گازهای مختلف تشکیل شده اند و "سیاره های بیرونی" نامیده می شوند

۳- سیاره های بیرونی منظومه خورشیدی از چه چیزی تشکیل شده است؟

الف) جامدات () ب) سطوح سنگی () ج) گازهای مختلف (*) د) همه موارد ()

۴- سیاره های درونی منظومه خورشیدی از چه چیزی تشکیل شده است؟

الف) جامدات (*) ب) سطوح سنگی () ج) گازهای مختلف () د) همه موارد ()

۵- زمین .. سومین .. سیاره منظومه خورشیدی است.

۶- دانشمندان عمر زمین و منظومه خورشیدی را چند سال تخمین زده اند؟

حدود ۴/۵ میلیارد سال

۷- برخی از سیاره های منظومه خورشیدی .. قمرهایی .. دارند که به دور این سیاره ها می گردند.

۸- ستاره خورشید در کدام کهکشان قرار دارد؟ کهکشان راه شیری

۹- مساحت کره زمین چقدر است؟ و سطح آن از چه چیزهایی پوشانده شده است؟

۵۱۰ میلیون کیلومتر مربع و از خشکی ها (قاره ها) و آب ها پوشیده است.

۱۰- موقعیت مکانی یک پدیده یعنی چه؟

یعنی مکان دقیق قرار گرفتن آن روی کره زمین.

۱۱- چگونه می توان فهمید که یک پدیده بر روی زمین دقیقاً کجا قرار دارد؟

از خطوط و تقسیمات فرضی

۱۲- استوا چیست؟

در فاصله مساوی از دو قطب شمال و جنوب، می توانیم یک دایره بزرگ را به دور زمین تصور کنیم. این دایره بزرگ، استوا نام دارد.

۱۳- مدار چیست؟

دایره هایی که در هر نیمکره به موازات استوا رسم شده اند که به آنها مدا می گویند. این دایره ها هر چه به طرف قطب شما یا قطب جنوب نزدیک می شویم، کوچک تر می شوند.

۱۴- مدار استوا چند درجه است؟

الف) ۶۰ درجه () ب) صفر درجه (*) ج) ۹۰ درجه () د) ۱۸۰ درجه ()

۱۵- مدارها بین .. صفر .. تا .. ۹۰ .. درجه شمالی یا جنوبی درجه بندی شده اند.

۱۶- معمولاً همه مدارها را روی کره ها و نقشه ها رسم نمی کنند.

صحیح (*) غلط ()

۱۷- نصف النهار چیست؟

نیم دایره های فرضی هستند که از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده اند و طول مساوی دارند.

- ۱۸- نصف النهاری را که از رصدخانه .. **گرینویچ** .. در شهر لندن عبور می کند، به عنوان نصف النهار .. **مبداء** .. انتخاب کرده اند.
- ۱۹- نصف النهار مبداء و امتداد آن در سوی دیگر کره، زمین را به دو نیمکره مساوی .. **شرقی** .. و .. **غربی** .. تقسیم کرده است.
- ۲۰- نصف النهار مبداء .. **صفر** .. درجه و نصف النهارهای دیگر از .. **صفر** .. تا .. **۱۸۰** .. درجه غربی و .. **۱۸۰** .. درجه شرقی درجه بندی شده اند.
- ۲۱- علت درجه بندی نصف النهارها به ۱۸۰ درجه شرقی و غربی چیست؟

چون محیط زمین ۳۶۰ درجه است.

۲۲- مختصات جغرافیایی چیست؟

هر نقطه از کره زمین روی یک مدار و یک نصف النهار مشخص قرار دارد که به آنها مختصات جغرافیایی آن نقطه می گویند.

۲۳- با داشتن شبکه مدارها و نصف النهارها می توانیم .. **طول** .. و .. **عرض** .. جغرافیایی هر مکان یا مختصات جغرافیایی آنرا بدست بیاوریم.

۲۴- طول جغرافیایی چیست؟

به فاصله آن مکان با نصف النهار مبداء بر حسب درجه طول جغرافیایی می گویند. (بین صفر تا ۱۸۰ درجه شرقی و صفر تا ۱۸۰ درجه غربی)

۲۵- عرض جغرافیایی چیست؟

به فاصله آن مکان با مدار استوا بر حسب درجه عرض جغرافیایی می گویند. (بین صفر تا ۹۰ درجه شمالی و صفر تا ۹۰ درجه جنوبی)

۲۶- برای نوشتن طول و عرض جغرافیایی از چه علائمی استفاده می شود؟

از علائم اختصاری N (شمالی)، S (جنوبی)، E (شرقی) و W (غربی) استفاده می شود.

۲۷- ابزارهای اولیه تعیین مکان و مسیر را نام ببرید.

استفاده از ستارگان و اسطرلاب، تهیه نقشه اولیه و سپس استفاده از قطب نما

۲۸- جهت عملیات ناوبری از ماهواره برای تعیین موقعیت ها استفاده می شود. صحیح(*) غلط ()

۲۹- ناوبری ماهواره ای چیست؟

روشی جدید است که در آن از چندین ماهواره برای ارائه موقعیت و جهت جغرافیایی و مسیر حرکت استفاده می شود. مبنای کار این قبیل سیستم ها بر پایه امواج رادیویی است که بین ماهواره و گیرنده های مختلف رد و بدل می شود.

مهر ۱۴۰۲

@motaleat909

فعالیت های درس ۱

۱- الف) پرس و جو کنید که آیا تاکنون در اکتشافات فضایی، اثری از حیات در نقاط دیگر فضا یافت شده است.

این سؤال همواره ذهن دانشمندان را به خود مشغول کرده از آنجا که مواد شیمیایی ارگانیک همه جا پراکنده هستند این احتمال وجود دارد که در چنین جهان بزرگی سیارات دیگری مانند زمین وجود داشته باشد و امکان حیات در آنها باشد.

ب) به نظر شما چرا در کاوش های فضایی به تحقیق درباره سیاره بهرام (مریخ) بسیار توجه می شود؟

چون نمونه هایی از حیات در مریخ مانند زمین مشاهده شده

۲- الف) با مراجعه به کتاب های علوم و نجوم یا پایگاه های اینترنتی، چند مورد از شگفتی های کهکشان ها و اجرام آسمانی، منظومه خورشیدی و سیاره زمین را استخراج کنید و در کلاس بخوانید.

نام راه شیری به دوران باستان برمی گردد ، محور چرخش اورانوس ۹۸ درجه نسبت به بقیه سیارات منظومه شمسی اختلاف دارد بنابراین اورانوس برخلاف دیگر سیارات منظومه شمسی روی محوری تقریباً افقی به دور خورشید می چرخد.

تعداد ستاره های کهکشان راه شیری نامشخص است!

شهرت زحل به خاطر حلقه های زیبا و جذاب آن است. یکی از حلقه های زحل به حدی کج نبود که از زمین دیده شود. این حلقه در سال ۲۰۰۹ کشف شد. برآورد می شود قطر آن حداقل ۲۰۰ برابر قطر زمین باشد، یعنی یک میلیارد کره ی زمین را می توان داخل این حلقه جای داد.

ب) به نظر شما، تفکر در این شگفتی ها چه ارتباطی با موضوع خداشناسی دارد؟

اعتقاد به وجود و عظمت خداوند

پ) از معنی آیه ۵۷ سوره غافر چه می فهمید؟

می فهمیم که آفرینش آسمان ها و زمین بسیار بزرگتر از آفرینش انسان است یعنی آفرینش انسان و زندگی کردن او در قیامت در مقایسه با عظمت عالم هستی ذره ای ناچیز است.

۳- ایران در نیمکره شمالی قرار دارد یا نیمکره جنوبی؟ نیمکره شرقی یا نیمکره غربی؟ چگونه می فهمید؟

در نیمکره شمالی و شرقی ، زیرا بالای خط استوا و سمت شرق نصف النهار مبداء قرار دارد.

۴- چند کره جغرافیایی به کلاس بیاورید. هر گروه با یک کره کار کند.

الف) مدار استوا، مدار قطبی شمال، مدار قطبی جنوب، مدار راس السرطان و مدار رأس الجدی را روی کره پیدا کنید و نشان دهید.

در کلاس انجام شود

ب) نصف النهار مبدأ را پیدا کنید و درجه آن را بخوانید. امتداد نصف النهار مبدأ را در آن سوی کره پیدا کنید و درجه آن را بخوانید.

۱۸۰ درجه

۵- به کمک معلم، چند کره جغرافیایی را به کلاس بیاورید؛ به طوری که هر گروه، یک کره در اختیار داشته باشد. سپس در هر گروه:

الف) طول و عرض جغرافیایی یک مکان را که درجه آن صفر است، روی کره نشان دهید.

محل برخورد خط استوا و نصف النهار مبدأ (نقطه ای در اقیانوس اطلس)

ب) سه مکانی را که روی یک مدار قرار دارند، در نظر بگیرید و بگویید آیا این سه مکان عرض جغرافیایی یکسانی دارند؟ چرا؟

بله، کلیه مکان هایی که روی یک مدار قرار دارند دارای عرض جغرافیایی یکسانی هستند ولی طول آنها متفاوت است.

پ) سه مکانی را که روی یک نصف النهار قرار دارند، در نظر بگیرید و بگویید آیا این سه مکان طول جغرافیایی یکسانی دارند؟ چرا؟

بله چون هر سه نقطه نسبت به نصف النهار مبدأ به یک اندازه فاصله دارند.

۶- کاربرگه های شماره ۱ و ۲ را کامل کنید.

شهر مکه در کشور عربستان و در جنوب غربی ایران واقع است. بنابراین، در ایران ما به سمت جنوب غربی نماز می‌خوانیم و هر گاه می‌خواهیم جهت قبله را پیدا کنیم، ابتدا جهت جنوب را جست‌وجو می‌کنیم و سپس به سمت غرب متمایل می‌شویم. میزان تمایل ما به سمت غرب، در نواحی مختلف ایران متفاوت است. به نقشه روبه رو توجه کنید و از سه شهر مشهد، بندرعباس و تبریز خطی به سمت خانه کعبه رسم کنید.

۷- مردم بندرعباس برای اینکه در جهت قبله قرار بگیرند، بیشتر به سمت غرب متمایل می‌شوند یا مردم تبریز؟

بندرعباس

۸- در آدنس آبابا (اتیوپی) و قاهره، قبله در کدام سمت است؟

آدنس آبابا به سمت شمال شرقی و قاهره به سمت جنوب شرقی

۹- با استفاده از یک نقشه جهان‌نما بگویید که در مالزی قبله رو به کدام سمت است.

شمال غربی

- ۱- حرکت وضعی زمین را تعریف کنید. زمین هر ۲۴ ساعت یکبار به دور محور خود می چرخد، که به آن حرکت وضعی می گویند.
- ۲- زمین روشنایی خود را از نور .. **خورشید** .. می گیرد اما نور خورشید در زمان معین، فقط .. **نیمی** .. از زمین را روشن می کند.
- ۳- نیمی از زمین که رو به خورشید است .. **روز** .. و .. **روشن** .. و نیمی دیگر .. **شب** .. و .. **تاریک** .. است.
- ۴- منظور از حرکت ظاهری خورشید چیست؟ ما هر روز در آسمان، خورشید را می بینیم که از مشرق طلوع می کند. هنگام ظهر، خورشید تقریباً بالای سر ماست و هنگام عصر رفته رفته به سمت مغرب حرکت و در آن سمت غروب می کند. این جابجایی یا حرکت خورشید در آسمان، حرکت ظاهری است.
- ۵- آیا خورشید در هنگام حرکت ظاهری جا به جا می شود؟ چرا؟ خیر، در واقع خورشید جابجا نمی شود بلکه زمین می چرخد و نقاط مختلف کره زمین پی در پی در مقابل خورشید قرار می گیرند.
- ۶- مردم ایران چون در جهت .. **غرب** .. هند هستند، خورشید را .. **دیرتر** .. از آنها می بینند.
- ۷- حرکت زمین به دور خود از .. **غرب** .. به .. **شرق** .. است.
- ۸- نتیجه حرکت وضعی زمین چیست؟ پدید آمدن شب و روز و اختلاف ساعت.
- ۹- وقتی خورشید درست در روی نصف النهار مبداء قرار می گیرد وضعیت زمانی مناطق چگونه است؟
 الف) همه شهرهایی که روی نصف النهار مبداء واقع شده اند ظهر است ()
 ب) کشورهایی که در شرق گرینویچ هستند از ظهرشان گذشته است ()
 ج) کشورهایی که در غرب گرینویچ هستند چند ساعت به ظهرشان مانده است ()
 د) همه موارد (*)
- ۱۰- کشورهایی که در .. **شرق** .. نصف النهار گرینویچ قرار دارند خورشید را زودتر می بینند.
- ۱۱- ساعت واقعی و ساعت رسمی چه تفاوت هایی با یکدیگر دارند؟ ساعت واقعی مبنای آن موقعیت خورشید در آسمان است و در زندگی روزانه از آن نمی توان استفاده کرد اما ساعت رسمی برای کل کشور یکسان است.
- ۱۲- مبنای زمان واقعی چیست؟ موقعیت خورشید در آسمان
- ۱۳- چرا از ساعت رسمی استفاده می کنیم؟ برای جلوگیری از ایجاد ناهماهنگی در تعیین قرارهای ملاقات، زمان باز و بسته شدن اداره ها و مغازه ها و برنامه حرکت قطارها و هواپیماها .
- ۱۴- زمان رسمی چگونه بوجود آمد؟ در قرن نوزدهم، کشورها در یک اجلاس بین المللی، توافق کردند که به جای ساعت واقعی از ساعت رسمی استفاده کنند.
- ۱۵- ما در زندگی روزانه می توانیم از ساعت واقعی استفاده کنیم. صحیح () غلط (*)
- ۱۶- کره زمین برای آنکه یک دور یا ۳۶۰ درجه به دور خود بچرخد، .. **۲۴** .. ساعت وقت لازم دارد.
- ۱۷- همه نصف النهارهایی که داخل یک قاع قرار گرفته اند، به طور توافقی ساعت .. **یکسانی** .. دارند.
- ۱۸- کدامیک از کشورهای زیر بیش از یک ساعت رسمی دارند؟
 الف) ژاپن () ب) چین (*) ج) ایران () د) هلند ()
- ۱۹- ساعت رسمی در چین چگونه است؟ چون کشور چین وسیع است پس دارای چند ساعت رسمی می باشد و مردم این کشور، هر گاه از شرق به غرب یا برعکس مسافرت می کنند، مجبورند ساعت خود را جلو یا عقب بکشند.
- ۲۰- هر قاع .. **۱۵** .. درجه است و یک نصف النهار مرکزی دارد.

- ۲۱- حرکت انتقالی را تعریف کنید؟ زمین در همان هنگام که به دور محور خود می چرخد، به دور خورشید نیز می گردد، یک دور کامل زمین به گرد خورشید، یک سال طول می کشد که به آن حرکت انتقالی می گویند.
- ۲۲- مدار زمین چه شکلی است و زمین با چه سرعتی این مسیر را می پیماید؟ بیضی شکل است و زمین با سرعت میانگین ۳۰ کیلومتر در ثانیه، این مسیر را می پیماید.
- ۲۳- سال رسمی و سال کبیسه چه تفاوتی با یکدیگر دارند؟ مدت زمان واقعی یک دور کامل گردش زمین به گرد خورشید، ۳۶۵ روز و ۶ ساعت است اما در تقویم ها سال را ۳۶۵ روز در نظر می گیرند. سال ۳۶۵ روزه، سال رسمی است که ۶ ساعت از سال خورشیدی کوتاه تر است. برای جبران کسری ۶ ساعت در هر ۴ سال یک روز به سال رسمی اضافه می شود (ساعت $24 = 4 \times 6$). سال ۳۶۶ روز را سال کبیسه می نامند.
- ۲۴- به چه دلیل زاویه تابش آفتاب در طول سال تغییر می کند؟ به دلیل اینکه، محور قطب ها بر سطح مدار گردش انتقالی زمین، مایل است.
- ۲۵- مایل بودن محور قطب ها چه نتیجه ای دارد؟ زاویه تابش آفتاب در طول سال تغییر می کند و در طی یک سال، زمین در موقعیت های مختلفی در برابر خورشید قرار می گیرد. درازی شب و روز نامساوی میشود و فصل های مختلف بوجود می آید.
- ۲۶- نتایج حرکت انتقالی را بنویسید؟ نامساوی بودن شب و روز - پیدایش فصول
- ۲۷- انقلاب تابستانی را توضیح دهید؟ در اول تیرماه، خورشید در نیمکره شمالی به مدار رأس السرطان به طور عمودی می تابد. در اول تیر ماه در نیمکره شمالی منطقه وسیع تری از کره زمین در معرض نور خورشید قرار می گیرد. در نتیجه، طول روزها از شب ها بیشتر است. در این هنگام که طولانی ترین روز در این نیمکره است و به آن انقلاب تابستانی می گویند.
- ۲۸- انقلاب زمستانی چیست؟ در اول دی ماه، خورشید به مدار رأس الجدی در نیمکره جنوبی عمودی می تابد. در اول دی ماه، در نیمکره شمالی بخش کم وسعت تری از کره زمین تابش خورشید را دریافت می کند و روزها کوتاه تر از شب هاست. در نتیجه، در نیمکره شمالی اول دی کوتاه ترین روز سال است که به آن انقلاب زمستانی می گویند.
- ۲۹- اگر در نیمکره شمالی اول دی ماه باشد در نیمکره جنوبی کدام فصل است؟
- الف) اول بهار () ب) اول تابستان (*) ج) اول پاییز () د) اول زمستان ()
- ۳۰- اعتدالین چیست؟ در دو موقع از سال، یعنی اول بهار و اول پاییز، درازی روز و شب برابر می شود، یعنی مسیری که منطقه روشن زمین می پیماید با مسیر منطقه تاریک برابر است. به این دو زمان، اعتدالین می گویند.
- ۳۱- اعتدالین در چه موقع از سال رخ می دهد؟
- الف) اول بهار - اول تابستان () ب) اول پاییز - اول تابستان () ج) اول بهار - اول پاییز (*) د) اول تابستان - اول بهار ()
- ۳۲- چرا در مجاورت خط استوا طول شب و روز همواره مساوی است؟ چون در مناطق مجاور استوا مسیر پیموده شده در دو منطقه تاریک و روشن همواره یکسان است و در نتیجه طول روز و شب همواره مساوی است.
- ۳۳- در اول تیرماه در نیمکره شمالی طول روزها از شب ها بیشتر است. صحیح (*) غلط ()
- ۳۴- در اول دی ماه در نیمکره شمالی طول روزها از شب ها کوتاه تر است. صحیح (*) غلط ()
- ۳۵- مدت زمان سال های زیر را بنویسید.
- سال خورشیدی: ۳۶۵ روز و ۶ ساعت سال رسمی: ۳۶۵ روز سال کبیسه: ۳۶۶ روز

فعالیت های درس ۲

۱- الف) در زندگی روزانه، ساعت واقعی چه کاربردی دارد؟ استفاده برای اوقات شرعی و فرایض دینی.

ب) چرا از ساعت رسمی استفاده می کنیم؟ مثال بیاورید. برای اینکه در قراردادهای ملاقات و یا مراجعه به ادارات مشکلی به وجود نیاید. برای مثال جابجایی قطارها، هواپیماها، تعیین وقت قرارها و ملاقاتها، شروع و پایان کار اداره ها و مغازه ها.

۲- با توجه به نقشه مناطق زمانی، بگویید اگر کسی از پاریس به تهران سفر کند، باید ساعت خود را جلو بکشد یا عقب؟ چرا؟

عقب زیرا نصف النهار پاریس در غرب نصف النهار تهران است و دیرتر در مقابل خورشید قرار می گیرد.

۳- با کمک والدین خود، برخی از زمان ها یا مکان هایی که ویژگی های خاصی برای آنها در اسلام بیان شده است را نام ببرید. پاسخ های خود را در کلاس و با دوستانتان، به اشتراک بگذارید. هنگام طلوع یا غروب آفتاب، شب و روز جمعه، روز اول هر ماه قمری، ماه مبارک رمضان و یا برخی مکان ها مانند زیارتگاه ها، مسجدها و یا بعضی از شهر ها مانند کربلا نجف مدینه.

۴- هر ساله در کشور ما، ساعت رسمی در اول فروردین، یک ساعت به جلو کشیده میشود و در ۳۰ شهریور، یک ساعت به عقب کشیده میشود. فکر میکنید دلیل این کار چیست؟ این کار به منظور استفاده بیشتر از روشنایی روز انجام می شود.

۵- موقعیت سه شهر گرانادا، لیبرویل و کیپ تاون را با توجه به دایره روشنایی در اول تیرماه و اول دی ماه توضیح دهید. در تیرماه خورشید به مدار رأس السرطان عمود می تابد و طول روزها در آن طولانی و شب ها کوتاه است که شهر گرانادا در این موقعیت قرار گرفته درست در همین زمان در نیمکره جنوبی (کیپ تاون) کوتاه ترین روزها و طولانی ترین شب های سال مشاهده می شود بعد از گذشت ۶ ماه عکس این حالت در دو نیمکره رخ می دهد. شهر لیبرویل هم در تمام طول سال طول شب و روز یکسان است به دلیل قرار گرفتن در خط استوا.

۶- به مدار قطبی شمال و جنوب در تصویر (۱) توجه کنید. چرا در اول تیر ماه در ناحیه مدار قطبی شمال، طول یک روز ۲۴ ساعت و به عکس در مدار قطبی جنوب، طول یک شب ۲۴ ساعت است؟ چون خورشید به مدار رأس السرطان عمود می تابد از آن جا که در تابستان نیمکره شمالی کج شدگی محور زمین به سمت خورشید است. نیمکره شمالی کاملاً به سمت خورشید خم می شود نور خورشید به طور دائم به قطب شمال می تابد و شش ماه غروب ندارد که در اصطلاح تابستان قطبی یا روز قطبی معروف است در این مدت قطب شمال در روشنایی روز و قطب جنوب در تاریکی قرار دارد پس از ۶ ماه که خورشید به مدار رأس الجدی عمود می تابد عکس حالت گفته شده رخ می دهد.

۷- از مساوی بودن همیشگی طول روز و شب در منطقه استوا به چه نتیجه ای درباره فصول این منطقه می رسید؟

به دلیل تابش آفتاب به صورت عمود بر منطقه استوا تغییر فصل محسوسی در این منطقه رخ نمی دهد.

۸- جهت تابش آفتاب به نقاط مختلف زمین یا فصول مختلف سال، چه تأثیری در کشاورزی یا معماری خانه ها می تواند داشته باشد؟

فصول روی رشد گیاهان تأثیر بسزایی دارد مثلاً ما نمی توانیم سیب زمین را در مناطق گرمسیری پرورش دهیم و یا نخل باید حتماً در مناطق گرمسیری پرورش یابد چون با این مناطق سازگار شده است.

و تأثیر آن در معماری به این گونه است که خانه های شیروانی در مناطقی که برف و باران زیاد می بارد ساخته می شود و یا در مناطقی که نور خورشید زیاد باشد پنجره ها طوری طراحی می شوند که احتیاج به روشن کردن چراغ در روز نباشد.

۱- سیاره زمین از چند محیط تشکیل شده است؟ نام ببرید. چهار محیط: سنگ کره (لیتوسفر)، آب کره (هیدروسفر)، هوا کره یا جو (اتمسفر) و زیست کره (بیوسفر)

۲- اصطلاحات زیر را تعریف کنید.

سنگ کره (لیتوسفر): بخش خارجی کره زمین یا پوسته آن که حالت جامد دارد و از سنگ و خاک تشکیل شده است.

آب کره (هیدروسفر): شامل اقیانوسها و دریاها، رودها و بقیه آب های سطحی، آب های زیرزمینی، یخچال ها و نزولات جوی است.

هوا کره یا جو (اتمسفر): شامل گازهایی است که دور تا دور کره زمین را فرا گرفته اند.

زیست کره (بیوسفر): سه محیط (سنگ کره، آب کره و هوا کره) با هم سیاره زمین را برای زندگی انسان و دیگر موجودات زنده یعنی زیست کره (بیوسفر) مناسب می سازند.

۳- وسعت خشکی های زمین نسبت به آب ها .. کم .. است.

۴- حدود ۷۱ درصد سطح زمین را آب تشکیل می دهد.

۵- وسعت آب های کدام نیمکره بیشتر است؟ نیمکره جنوبی

۶- خشکی های بزرگ زمین را نام ببرید. آسیا، اروپا، آفریقا، آمریکا، استرالیا و اقیانوسیه

۷- سطح خشکی ها از چه چیزهایی تشکیل شده است؟ سطح خشکی ها صاف نیست و از فلات ها، کوه ها، تپه ها، دشت ها و جلگه ها تشکیل شده است.

۸- جلگه های پهناور در چه جاهایی تشکیل می شود؟ در کنار دریاها یا امتداد رودهای بزرگ.

۹- برای نشان دادن جلگه ها و دشت هابر روی نقشه از چه رنگی استفاده می شود؟

الف) قهوه ای () ب) سبز (*) ج) زرد () د) قرمز ()

۱۰- برای نشان دادن کدام ناهمواری بر روی نقشه از رنگ زرد و قهوه ای استفاده می شود؟

الف) فلات ها و کوه های بلند (*) ب) جلگه ها () ج) دشت ها () د) دریا ها ()

۱۱- فلات چیست؟ سرزمین های نسبتاً هموار اما مرتفع اند که از اطراف به سرزمین های کم ارتفاع و پست منتهی می شوند.

۱۲- بلندترین فلات جهان، فلات .. تبت .. است.

۱۳- کوه های بسیار مرتفع دارای چه ویژگی هایی هستند؟ کوه های بسیار مرتفع جزء ناهمواری های جوان هستند. دامنه این کوه ها شیب تندی دارند و دره های بین آنها تنگ و به شکل V است.

۱۴- کوه های کم ارتفاع دارای چه ویژگی هایی هستند؟ در کوه های کم ارتفاع با گذشت زمان و فرسایش، قله ها به شکل گنبدی در آمده اند و شیب دامنه ها ملایم است. این کوه ها دره های باز به شکل U دارند.

۱۵- آیا چهره زمین از ابتدا اینگونه بوده است؟ چهره زمین در میلیون ها سال پیش مانند امروز نبوده است. ناهمواری های جهان طی میلیون ها سال پدید آمده و در طول زمان تغییر شکل داده اند.

۱۶- عوامل تغییر شکل و پیدایش ناهمواری ها به چند دسته تقسیم می شوند؟ به دو دسته: عوامل طبیعی و عوامل انسانی.

۱۷- چرا انسان چهره ناهمواری ها را تغییر می دهد؟ برای رفع نیازهای خود و بهره برداری از محیط طبیعی.

۱۸- به قسمت خارجی کره زمین چه می گویند؟

الف) سنگ کره (لیتوسفر) (*) ب) آب کره (هیدروسفر) () ج) هوا کره یا جو (اتمسفر) () د) زیست کره (بیوسفر) ()

۱۹- به گازهای اطراف زمین چه می گویند؟

الف) سنگ کره (لیتوسفر) () ب) آب کره (هیدروسفر) () ج) هوا کره یا جو (اتمسفر) (*) د) زیست کره (بیوسفر) ()

۵۲۰- زندگی انسان و دیگر موجودات زنده در روی زمین جزء کدامیک از محیط های زیر است؟

الف) سنگ کره (لیتوسفر) () ب) آب کره (هیدروسفر) () ج) هوا کره یا جو (اتمسفر) () د) زیست کره (بیوسفر) (*)

مهر ۱۴۰۲

@motaleat909

فعالیت های درس ۳

۱- زیست کره برای حیات، به هر یک از سه بخش سنگ کره، آب کره و هوا کره (جو) چه نیازی دارد؟ توضیح دهید.

آب کره: رکن اساسی تشکیل زمین و ادامه حیات در زمین است.

هوا کره: برای تنفس و ادامه زندگی گیاهان و جانوران.

سنگ کره: محل رشد گیاهان و گونه های گیاهی است.

۲- آیات قرآن کریم را بخوانید و ارتباط آنها را با این درس توضیح دهید.

خلقت منظم و پیچیده زمین و جهان آفرینش همه به قدرت و عظمت خداوند دلالت دارد.

۳- جدولی با دو ستون رسم کنید: الف) کوهستان ها و دامنه آنها، ب) جلگه ها و دشت ها. سپس، به طور گروهی موارد استفاده و بهره برداری انسان از هر یک را در همان ستون فهرست کنید.

جلگه ها و دشت ها	کوهستان ها و دامنه آنها
کشاورزی- ساخت روستاها و شهرها- ایجاد باغات- ساخت جاده ها	بهره برداری از معادن- مراکز تفریحی- ساخت سدها- احداث تونل ها- دامپروری و جنگل کاری

۴- به تصاویر بالا دقت کنید و توضیح دهید که در هر یک، تأثیر فعالیت انسان بر ناهمواری ها و محیط طبیعی چگونه است.

✓ برای استفاده از مواد غذایی مثل نمک قسمت های از دریاچه ارومیه را دچار تغییر کرده است.

✓ از بین بردن کوه ها و دشت ها برای استفاده از منابع معدنی آن.

✓ جهت استفاده از آب ها و ذخیره سازی به ایجاد سد در کوه ها روی آورده است.

✓ کوه ها را جهت استفاده برای کشاورزی بصورت پلکانی تراشیده است.

✓ برای عبور و مرور آسان خود تونل و جاده احداث کرده است.

✓ با قطع درختان، برای ساختن روستا جنگل ها را از بین برده است.

۵- گفت و گو کنید و دلیل و مثال بیاورید: به نظر شما، امروزه انسان بیشتر زندگی خود را با ناهمواری های زمین انطباق می دهد یا برعکس، ناهمواری ها را برای مقاصد خود تغییر می دهد یا هر دو؟ هر دو میزان دست کاری و دخالت انسان در محیط های طبیعی نسبت به گذشته بیشتر شده است یا کمتر؟ چرا؟

هر دو- بیشتر شده است به دلیل: رشد جمعیت، افزایش وسایل نقلیه- داشتن امکانات و ابزارهای پیشرفته- داشتن یک زندگی مرفه و آسان

- ۱- آب کره (هیدروسفر) چه مواردی را شامل می شود؟ همه آب های زمین یعنی اقیانوس ها، دریاها، دریاچه ها، رودها و ... را شامل می شود.
- ۲- پنج مجموعه بزرگ آب ها جهان را نام ببرید. اقیانوس آرام، اقیانوس اطلس، اقیانوس هند، اقیانوس منجمد شمالی و اقیانوس منجمد جنوبی
- ۳- در مورد اقیانوس آرام توضیح دهید؟ اقیانوس آرام پهناورترین اقیانوس کره زمین است، مساحت آن ۱۰۰ برابر کشور ایران می باشد، این اقیانوس عمیق ترین اقیانوس جهان نیز می باشد، عمیق ترین نقطه آب های جهان در این اقیانوس قرار دارد.

۴- عمیق ترین اقیانوس جهان چه نام دارد؟

- الف) اقیانوس آرام (*) ب) اقیانوس اطلس () ج) اقیانوس هند () د) اقیانوس منجمد شمالی ()

۵- به چه دلایلی کاوش های علمی در مورد اقیانوس ها و بستر آنها دشوار است؟

به علت فشار زیاد آب، تاریکی و دمای کم در اعماق آب.

۶- کف اقیانوس ها و دریاها همانند سطح خشکی ها ناهمواری های فراوان دارد. صحیح (*) غلط ()

۷- ناهمواری های اقیانوس ها را نام ببرید؟ فلات قاره، شیب قاره، پوسته اقیانوسی، دشت اقیانوسی، گودال اقیانوسی و جزیره .

۸- فلات قاره (ایوان خشکی) را تعریف کنید؟ در جاهایی که اقیانوس ها با خشکی تماس دارند، اغلب ناحیه ای کم عمق با ژرفای کمتر از ۲۰۰ متر دیده می شود که به آن فلات قاره (ایوان خشکی) می گویند.

۹- فلات قاره از چه لحاظی دارای اهمیت است؟ از نظر وجود منابع سرشار نفت و گاز و جزایر ماهیگیری اهمیت زیادی دارد.

۱۰- شیب قاره چیست؟ بعد از فلات قاره ناگهان شیب زیاد می شود، به این بخش شیب قاره می گویند.

۱۱- حرکات آب دریاها و اقیانوس ها به چه صورتی است؟ به صورت موج، جزر و مد و جریان های دریایی

۱۲- جریان های دریایی گرم و سرد بر آب و هوای مناطقی که از مجاورت آنها عبور می کنند تأثیر می گذارد. صحیح (*) غلط ()

۱۳- محل برخورد جریان های دریایی سرد و گرم از چه نظر اهمیت دارد؟ از مهم ترین مناطق صید ماهی جهان هستند.

۱۴- فواید اقیانوس ها را بنویسید؟ اقیانوس ها یکی از منابع مهم تأمین غذا برای انسان هستند. این پهنه های آبی امکان حمل و نقل کم هزینه تر میلیون ها تن بار با کشتی ها فراهم می آوردند. اقیانوس ها همچنین به طور غیر مستقیم منبع تأمین آب شیرین برای ساکنان جهان اند.

۱۵- اقیانوس ها با چه مشکلاتی روبرو هستند؟

- ✓ سالیانه چند میلیون تن زباله های سمی کارخانه ها، پلاستیک و مواد تجزیه نشدنی به اقیانوس ها ریخته می شود.
- ✓ برخی کشورها از شیوه دفن زباله های اتمی در اعماق اقیانوس ها استفاده می کنند.
- ✓ صید بی رویه و انبوه ماهی ها، بدون آنکه فرصت تولید مثل برای آنها فراهم شود، نیز به بوم سازگان (اکوسیستم) آب ها به شدت لطمه می زند.
- ✓ برخی کشورهای پیشرفته با دسترسی به فناوری های جدید مانند کشتی های مجهز به رادار یا نصب دائمی تورها در آب، به طور مداوم از اعماق آب و همه نقاط اقیانوس ها ماهی صید می کنند.

۱۶- ساختار هواکره (اتمسفر) چیست؟ جو یا هواکره لایه ای از گاز است که از سطح زمین تا ارتفاع حدود ۳۰۰۰ کیلومتری اطراف سیاره زمین را در بر گرفته است.

۱۷- هواکره (اتمسفر) از چه گازهایی تشکیل شده است؟ مخلوطی از گازهای مختلف نیتروژن (۷۸٪)، اکسیژن (۲۱٪) و سایر گازها مانند دی اکسید کربن و بخار آب است.

۱۸- وِردسپهر (تروپوسفر) چیست؟ پایین ترین لایه، که نزدیک به سطح زمین است وِردسپهر (تروپوسفر) نام دارد. تشکیل ابرها و بسیاری از تغییرات آب و هوایی در این لایه صورت می گیرد.

۱۹- تشکیل ابرها و بسیاری از تغییرات آب و هوایی در کدام لایه صورت می گیرد؟

- (الف) تروپوسفر (*) (ب) مزوسفر (ج) تروموسفر (د) استراتوسفر ()

۲۰- کدام گازها در هواکره درصد بیشتری را به خود اختصاص داده است؟

- (الف) اکسیژن () (ب) نیتروژن (*) (ج) دی اکسید کربن () (د) بخار آب ()

۲۱- در هر یک از مناطق زیر چه نوع آب و هوایی وجود دارد؟

صحرای بزرگ آفریقا: آب و هوای بسیار گرم و خشک
سواحل شمالی آفریقا: آب و هوای مدیترانه ای

۲۲- عوامل مؤثر بر آب و هوای جهان را نام ببرید؟

- ۱- زاویه تابش خورشید و عرض جغرافیایی ۲- دوری و نزدیکی به اقیانوس ها و دریاها ۳- ارتفاع از سطح زمین ۴- فشار هوا و جریان باد
۲۳- از عوامل مؤثر بر آب و هوای جهان، زاویه تابش خورشید و عرض جغرافیایی را توضیح دهید؟
سرزمین های نزدیک استوا اشعه عمودی خورشید را دریافت می کنند اما هر چه از استوا به طرف قطب ها پیش می رویم، تابش خورشید مایل تر می شود. در نتیجه گرمای کمتری به زمین می رسد.

۲۴- از یکسان نتابیدن خورشید به سطح زمین چند منطقه بوجود می آید؟

- ۱- منطقه گرم در دو طرف استوا تا مدار رأس السرطان و رأس الجدی. ۲- منطقه معتدل شمالی و جنوبی. ۳- منطقه سرد در مجاورت قطب ها.

۲۵- هر چه از مدار استوا (صفر درجه) به سمت عرض های جغرافیایی بالاتر حرکت کنیم، دمای هوا .. کاهش .. می یابد.

۲۶- کمترین میانگین دمای سالانه در کدام نواحی دیده می شود؟

- (الف) مجاور استوا () (ب) قطب ها (*) (ج) خشکی ها () (د) دریاها ()

۲۷- دوری و نزدیکی به اقیانوس ها و دریاها چه تأثیری بر آب و هوا دارد؟
خشکی ها زودتر از آب گرم می شوند و سریع تر گرمای خود را از دست می دهند. آب بیشتر از خشکی ها گرما را در خود ذخیره می کنند. به همین دلیل، اقیانوس ها و دریاها موجب اعتدال دمای نواحی مجاور خود در زمستان و تابستان می شوند و گرما و سرمای مناطق را کاهش می دهند.

۲۸- به چه سبب اقیانوس ها و دریاها موجب اعتدال دمای نواحی مجاور خود در زمستان و تابستان می شود؟
چون خشکی ها زودتر از آب گرم می شوند و سریع تر گرمای خود را از دست می دهند. آب بیشتر از خشکی ها گرما را در خود ذخیره می کنند.

۲۹- نقش جریان های دریایی آب گرم و سرد در آب و هوای کشورها چیست؟
عبور جریان های دریایی آب گرم از کناره کشورها موجب می شود که سرمای هوا در زمستان کاهش پیدا کند. به عکس، عبور جریان های آب سرد موجب بروز سرمای شدید در کناره ها می شود.

۳۰- در لایه وِردسپهر (تروپوسفر) چه تغییرات آب و هوایی حاصل می شود؟
در لایه وِردسپهر (نزدیک ترین لایه جو به زمین) هر چه از سطح زمین بالاتر می رویم دمای هوا کم می شود. بنابراین، در نواحی مرتفع و بر فراز قله ها و کوه ها و دامنه ها دما پایین تر از نواحی پست است.

۳۱- ارتفاع چه تأثیری بر آب و هوای یک منطقه دارد؟
هر چه از سطح زمین بالاتر می رویم دمای هوا کم می شود. همچنین ارتفاعات می توانند از نفوذ توده های مرطوب به نواحی آن سوی خود جلوگیری کنند و جهت وزش بادهای را نیز تغییر می دهند.

۳۲- هوا مانند همه گازها سنگینی دارد و بر همه چیز .. فشار .. وارد می کند.

۳۳- ما فشار هوا را حس نمی کنیم. صحیح (*) غلط ()

۳۴- فشار هوا را با دستگاه های .. فشار سنج .. اندازه گیری می کنند.

۳۵- باد چگونه بوجود می آید؟
هوا همیشه از جایی که فشار بیشتری دارد به سمت جایی که فشار کمتری وجود دارد جریان می یابد و به این ترتیب، باد به وجود می آید.

- ۳۶- گردش عمومی هوا و تغییرات آب و هوایی در مناطق مختلف چیست؟ پراکندگی کانون های فشار (مناطق فشار زیاد و مناطق فشار کم) از عوامل مهم جریان عمومی هوا و تغییرات آب و هوایی در مناطق مختلف است.
- ۳۷- به عقیده دانشمندان در طی صد سال گذشته یکی از علل مهم افزایش دما چه بوده است؟ زیاد شدن تعداد خودروها و افزایش فعالیت های صنعتی است که از سوخت های فسیلی استفاده می کنند و موجب آلودگی هوا و افزایش گازهای گلخانه ای در هوا کره می شوند.
- ۳۸- یکی از دلایل توجه ویژه به انرژی هسته ای در کشور ما چیست؟ علاوه بر کاربرد پزشکی، کمک به کاهش آلودگی است.
- ۳۹- پیامدهای ناخوشایند گرم شدن کره زمین چیست؟ ذوب شدن یخ های قطبی - بالا آمدن آب دریا - به زیر آب رفتن نواحی ساحلی و جزیره ها - افزایش و طولانی شدن دوره های خشکسالی در نواحی گرم و خشک - افزایش سیلاب .

مهر ۱۴۰۲

@motaleat909

فعالیت های درس ۴

- ۱- با توجه به نقشه صفحه ۲۱، بگویید نیوفوندلند و شرق ژاپن، که از مناطق مهم ماهیگیری جهان هستند، در محل تلاقی کدام جریان های دریایی قرار دارند. **جریان گلف استریم - کوروشیو**
- ۲- چرا سفر به اعماق اقیانوس ها دشوارتر از صعود به قله هاست؟ چند دلیل ذکر کنید.
به دلیل فشار بسیار زیاد آب، تاریکی و دمای کم در اعماق آب و نبودن وسایل و تجهیزات پیشرفته کاوش های علمی را با دشواری های زیادی روبرو کرده است.
- ۳- کاربرگه شماره (۳) را در کلاس انجام دهید.
- ۴- درباره نسبت خشکی ها و آب های کره زمین فکر کنید و بگویید اگر چنین نسبتی بر عکس می شد، چه اتفاق هایی می افتاد.
بسیاری از موجودات دریایی از بین می رفتند، بارندگی وجود نداشت، امکانات حمل و نقل آسان توسط کشتی ها و منابع معدنی مثل گاز و نفت وجود نداشتند.
- ۵- الف) خبر صفحه قبل را بخوانید. این خبر از چه جنبه هایی مهم است؟
جلوگیری از آلودگی محیط زیست و اقیانوس ها و جلوگیری از صید بی رویه ماهی ها و استخراج منابع.
ب) برخی از کشورهای قدرتمند در برابر یک توافق بین المللی برای حفاظت و واپاشی (کنترل) اقیانوس ها مقاومت می کنند و با این کار چندان موافق نیستند. به نظر شما چرا؟
کشورهای قدرتمند سود کلانی از استخراج منابع و صید بی رویه ماهی ها می برند. همچنین آنها برای دفع زباله های سمی کارخانجات بزرگ خود از دریاها استفاده می کنند.

۶- به نقشه صفحه قبل توجه کنید. در دی ماه رُم سردتر است یا استکهلم ؟ چرا؟ **استکهلم به دلیل وجود اقیانوس اطلس**

سه شهر برگن، استکهلم و سن پترزبورگ (لنینگراد) تقریباً در یک عرض جغرافیایی قرار دارند اما میانگین دمای این شهرها در دی ماه متفاوت است. چرا؟

دوشهر آمین (در کشور فرانسه) و کی یف بر روی یک عرض جغرافیایی قرار دارند اما میانگین دمای این دو شهر در دی ماه متفاوت است. چرا؟

به دلیل دوری و نزدیکی آنها از اقیانوس ها و دریاها دارای آب و هوای متفاوتی هستند.

هرچه از شهرهای نواحی داخلی به سمت شهرهای مجاور اقیانوس می رویم، سرمای زمستان .. **کمتر** .. می شود.

۷- به تصویر صفحه قبل توجه کنید. لایه اُزن در کدام بخش هواکره قرار دارد؟ لایه ازن در استراتوسفر (یوش سپهر) آیا می توانید در یک جمله بگویید فایده لایه اُزن چیست؟ در این باره پرس و جو کنید.

لایه ازن مانع عبور برخی از پرتوهای مضر خورشید یعنی همان اشعه فرابنفش شده و موجب استمرار حیات روی کره زمین می شود.

۸- الف) چرا کوه نوردان در ارتفاعات زیاد ممکن است با مشکلات تنفسی روبه رو شوند؟

هوا در سطح دریا، حاوی ۲۱ درصد اکسیژن است. اما در ارتفاعات بالا، تراکم هوا تغییر می کند، هوا رقیق می شود. هوای رقیق به همان اندازه هوای بسیار فشرده و متراکم سطح دریا غنی از اکسیژن نمی باشد. (هرچه ارتفاع بیشتر می شود فشار هوا کمتر می شود).

ب) چرا در هواپیما، قبل از شروع پرواز، نحوه استفاده از ماسک اکسیژن به مسافران آموزش داده می شود؟

هر چه هواپیما ارتفاعش بیشتر شود، به همان اندازه هم از غلظت اکسیژن هوا کاسته می شود و هواپیماها چون در ارتفاع بالا پرواز می کنند، به همین دلیل سیستمی در آن نقش تهیه اکسیژن و هوا برای تنفس رو تامین می کند. حال آگه به هر دلیل این سیستم در ارتفاع بالا از کار افتاد، ماسک های اکسیژن جان مسافران را در مدتی که خلبان ارتفاع هواپیما را به سطحی که هوا وجود دارد برساند، نجات می دهند.

۹- با مشاهده دقیق محیط زندگی خود بگویید چه کارها و فعالیت هایی موجب آلودگی هوا می شود. فکر می کنید برای کاهش آلودگی هوا، مخصوصاً در حمل و نقل، چه کارهایی می توان انجام داد؟

عواملی طبیعی مانند فوران های شدید آتشفشان، وزش توفان، بادهای شدید و ... و فعالیت های انسانی مانند کارخانجات صنعتی، کشاورزی، شهرسازی، وسایل گرمای، نیروگاه ها، وسایل نقلیه و ... از عوامل آلوده کننده هوا هستند.

استفاده از وسایل نقلیه عمومی

گرفتن معاینه فنی خودرو

استفاده کمتر از وسایل شخصی نقلیه

استفاده از دوچرخه و وسایل برقی نقلیه

۱- زیست بوم (بیوم) چیست؟

زیست بوم یک ناحیه وسیع جغرافیایی است که در آن، انواع خاصی از گیاهان و جانوران زندگی می کنند و ناحیه مشخصی را بوجود می آورند.

۲- هر زیست بوم از چه چیزهایی تشکیل شده است؟ از چند بوم سازگان (اکوسیستم) تشکیل شده است.

۳- وجود هر زیست بوم در یک ناحیه به چه عواملی بستگی دارد؟

به عوامل مختلفی چون آب و هوا و شکل ناهمواری ها، میزان ارتفاع زمین و جنس خاک بستگی دارد.

۴- کدام عامل مهمترین و بیشترین تأثیر در زیست بوم ها دارد؟

الف) آب و هوا (*) ب) شکل ناهمواری () ج) جنس خاک () د) باد ()

۵- از میان عناصر آب و هوایی، دو عنصر .. دما .. و .. بارش .. بر نوع و میزان پوشش گیاهی اثر می گذارد.

۶- آیا تغییر دما و بارش بر پوشش گیاهی یک منطقه تأثیر دارد؟ با تغییر دما و بارش از یک ناحیه به ناحیه دیگر، پوشش گیاهی تغییر می کند.

۷- کدام عامل جزء عوامل تنوع زیست بوم ها نیست؟

الف) آب و هوا () ب) شکل ناهمواری () ج) جنس خاک () د) باد (*)

۸- تأثیر دما و بارش در نوع و میزان پوشش گیاهی چیست؟ دما عامل مهمی در رویش گیاهان است و در مناطقی که دمای هوا بسیار پایین

است، گیاهان نمی توانند برویند. میزان بارش نیز تأثیر زیادی بر میزان پوشش گیاهی یک منطقه دارد. علاوه بر میزان دما و بارش، عوامل دیگری چون طول مدت فصل خشک و تبخیر نیز در پوشش گیاهی مؤثرند.

۹- سطح زمین دارای چند زیست بوم است؟ هشت

۱۰- ناحیه توندرا در کجا قرار دارد؟ در نزدیکی قطب شمال و حاشیه اقیانوس منجمد شمالی .

۱۱- ناحیه توندرا چه ویژگی هایی دارد؟

- ✓ این ناحیه، زمستان های طولانی دارد و سرمای هوا در آن، بسیار شدید است، به طوری که به ۳۴ درجه سانتی گراد زیر صفر نیز می رسد.
- ✓ در این ناحیه، تابستان ها کوتاه و میانگین دما، حداکثر ۱۲ درجه سانتی گراد است.
- ✓ زمین های توندرا از یخ و برف پوشیده شده است. در تابستان با ذوب شدن یخ ها، در زیر خاک، باتلاق های کم عمق ایجاد می شود.
- ✓ در توندرا فقط گیاهانی چون خزه و گل سنگ می توانند برویند.
- ✓ بزرگ جثه ترین جانور توندرا، خرس قطبی است.

۱۲- در این ناحیه فقط گیاهانی چون خزه و گل سنگ می توانند برویند ؟ توندرا

۱۳- این ناحیه گسترده ترین زیست بوم جهان می باشد؟ تایگا

۱۴- در جنوب توندرا کدام زیست بوم قرار دارد؟ تایگا

۱۵- ناحیه تایگا در کدام قاره ها گسترش دارد؟ قاره های آسیا، اروپا و آمریکای شمالی.

۱۶- ناحیه تایگا چه ویژگی هایی دارد؟

- ✓ شش ماه از سال میانگین دما کمتر از صفر درجه است.
- ✓ بارندگی بین ۲۵۰ تا ۵۰۰ میلی متر و زمین همیشه مرطوب است.
- ✓ به داشتن جنگل های مخروطیان و سوزنی برگ ها معروف است.
- ✓ درختان این ناحیه، مانند کاج و سرو، همیشه سبزند و برگ ریزان ندارند.
- ✓ تقریباً تمام جنگل های کشور کانادا از نوع تایگاست.

۱۷-درختان این ناحیه مانند کاج و سرو همیشه سبزند و برگ ریزان ندارند؟

- (الف) توندرا () (ب) تایگا (*) (ج) ساوان () (د) بیابان ()

۱۸-جنگل های کدام منطقه بخش عمده ای از چوب نرم برای کاغذ را تأمین می کنند؟

- (الف) توندرا () (ب) تایگا (*) (ج) ساوان () (د) بیابان ()

۱۹-تمام جنگل های کدام کشور از نوع تایگا است؟

- (الف) کانادا (*) (ب) استرالیا () (ج) آمریکا () (د) برزیل ()

۲۰-جنگل های بارانی استوایی در کجا گسترده شده است؟ این زیست بوم در مجاورت خط استوا در چند قاره گسترده شده است.

۲۱-جنگل های طبقاتی مربوط به کدام زیست بوم است؟

- (الف) توندرا () (ب) جنگل های بارانی استوایی (*) (ج) ساوان () (د) بیابان ()

۲۲-ویژگی های زیست بوم جنگل های بارانی استوایی را بنویسید؟

✓ در این منطقه، هوا همیشه گرم، رطوبت حدود ۸۰ درصد و میزان بارندگی سالیانه ۲۵۰۰ میلی متر است.

✓ جنگل های بارانی استوایی چند طبقه اند. در زیر درختان بلندتر، درختان کوتاه تر و علف ها، که رشد بسیار سریعی دارند، وجود دارند.

✓ این زیست بوم بیشترین تنوع زیستی جهان را دارد و انواع حشره ها، پرندگان، خزندگان و پستانداران در آن زندگی می کنند.

✓ درختان شاه پسند (مانگرو)، نارگیل، قهوه سودانی، هوآ و بامبو از جمله گیاهان این ناحیه اند.

۲۳-نمونه هایی از گیاهان ناحیه جنگل های بارانی استوایی را نام ببرید. درختان شاه پسند (مانگرو)، نارگیل، قهوه سودانی، هوآ و بامبو.

۲۴-کدام زیست بوم بیشترین تنوع زیستی جهان را دارد؟ جنگل های بارانی استوایی

۲۵-ساوان چگونه ناحیه ای است؟

ساوان منطقه علفزارها با درختان تک و منفرد است که در مجاورت جنگل های استوایی واقع شده است. بیشترین وسعت ساوان در قاره آفریقا است.

۲۶-ویژگی های ناحیه ساوان را بنویسید.

آب و هوای ساوان در تمام طول سال، گرم است و در آن، دو فصل خشک و مرطوب وجود دارد-ساوان از نظر تنوع جانوری بسیار غنی است-در

ساوان، علف خواران تنومند چون گورخر، فیل، زرافه و کرگدن فراوان اند و گوشت خواران درنده، چون شیر از این گیاه خواران تغذیه می کنند.

۲۷-بیشترین وسعت ساوان در کدام قاره قرار دارد؟ قاره آفریقا

۲۸-کدام ناحیه دارای دو فصل خشک و مرطوب می باشد؟ ساوان

۲۹-درختان .. بائوباب .. از گونه های گیاهی مشهور ساوان هستند.

۳۰-بیابان به کجا گفته می شود؟ به سرزمین های خشکی که میزان بارندگی سالیانه آنها کمتر از ۵۰ میلی متر باشد، بیابان گفته می شود.

۳۱-بخش عمده ای از بیابان های گرم و خشک جهان در کجا واقع شده اند؟

در مجاورت مدار رأس السرطان و رأس الجدی واقع شده اند، مانند صحرا در آفریقا، ربع الخالی در عربستان و لوت در ایران.

۳۲-کدام بیابان جزء بیابان های سرد جهان است؟

- (الف) ربع الخالی () (ب) گبی (*) (ج) لوت () (د) صحرا ()

۳۳-بیابان ها از نظر پوشش گیاهی چگونه اند؟ بیابان ها از نظر پوشش گیاهی فقیرند و فقط درختان یا بوته های خاردار، که در مقابل خشکی

هوا و تبخیر مقاوم اند یا آب را در خود ذخیره می کنند، می توانند در آنجا زندگی کنند.

فعالیت های درس ۵

۱- با توجه به راهنمای نقشه، نام زیست بومهای توندرا، تایگا، جنگل‌های بارانی استوایی، ساوان و بیابان را روی نقشه در محل مربوط بنویسید.

در آمریکای مرکزی و جنوبی: هندوراس، کوبا، کلمبیا، اکوادور، برزیل، پرو، ونزوئلا

در آفریقا: کشورهای گابون، کنگو، زئیر، کامرو، نیجریه، غنا، ساحل عاج، لیبریا، سیرالیون، گینه و ماداگاسکار

در آسیا: هند، برمه، تایلند، کامبوج، مالزی، فیلیپین، قسمت‌هایی از چین و اندونزی

استرالیا: کشور استرالیا، گینه نو و بیشترین وسعت جنگل‌های بارانی استوایی را کشور برزیل دارد.

۲- با توجه به نقشه صفحه پیش و با مراجعه به یک اطلس، بگویند که جنگل‌های بارانی استوایی در کدام قاره‌ها و کشورها، وجود دارند و کدام

کشور، بیشترین وسعت جنگل‌های بارانی استوایی را دارد.

جنگل‌های گرمسیری در نوار گرداگرد استوا قرار دارند، اکثراً در منطقه بین مدار راس‌السرطان (۲۳.۵ درجه عرض جغرافیایی) و مدار

راس‌الجدی (۲۳.۵ درجه عرض جغرافیایی) قرار دارند. این ۳۰۰۰ مایل (۴۸۰۰ کیلومتر) نوار پهن استوا نامیده می‌شود.

در آمریکای مرکزی و جنوبی: هندوراس، کوبا، کلمبیا، اکوادور، برزیل، پرو، ونزوئلا

در آفریقا: کشورهای گابون، کنگو، زئیر، کامرو، نیجریه، غنا، ساحل عاج، لیبریا، سیرالیون، گینه و ماداگاسکار

در آسیا: هند، برمه، تایلند، کامبوج، مالزی، فیلیپین، قسمت‌هایی از چین و اندونزی

استرالیا: کشور استرالیا، گینه نو و بیشترین وسعت جنگل‌های بارانی استوایی را کشور برزیل دارد.

۳- کاربرگه شماره (۴) را در کلاس انجام دهید.

پاسخ بر عهده دانش‌آموز

۴- کاربرگه های شماره (۵) و (۶) را کامل کنید

پاسخ بر عهده دانش‌آموز

۵- فرض کنید قرار است به شما یک سفر رایگان همراه با گروهی از گردشگران طبیعت (اکوتوریست) جایزه بدهند. کدام زیست بوم را

برای سفر انتخاب می‌کنید؟ چرا؟

جنگل‌های بارانی استوایی، به علت پوشش گیاهی مناسب و بارندگی

۶- به طور گروهی، یک برگه تبلیغاتی (بروشور) مسافرتی برای مسافران یکی از زیست بوم‌ها تهیه کنید. روی برگه، یک پیام جالب برای

ترغیب گردشگران به مسافرت به آنجا بنویسید. چند تصویر جذاب از گیاهان یا جانوران آن ناحیه هم روی آن بچسبانید یا نقاشی کنید. در

برگه تبلیغاتی خود درباره آب و هوا، جانوران و گیاهان آن منطقه مطالبی بنویسید و به مسافران توصیه کنید که هنگام سفر به آن منطقه، چه

وسایل یا لباس‌هایی به همراه داشته باشند.

پاسخ بر عهده دانش‌آموز

۱- در چه صورت یک گونه جانوری برای همیشه منقرض و ناپدید می شود؟ وقتی آخرین عضو یک گونه می میرد، دیگر تولید مثلی صورت نمی گیرد. در نتیجه، آن گونه برای همیشه منقرض و ناپدید می شود.

۲- چرا در دو سه قرن اخیر، بیشترین آسیب به گونه های گیاهی و جانوری وارد شده است؟ چون انسان در علوم و فناوری پیشرفت های چشمگیری داشته است. و در مقابل این همه پیشرفت ها، به شدت به محیط زیست خود لطمه وارد کرده است.

۳- تنوع زیستی در چه زمانی در معرض خطر قرار می گیرد؟ در زمانی که زیستگاه طبیعی گیاهان و جانوران تخریب شود. با تخریب پوشش گیاهی در یک منطقه، غذا کم می شود و شرایط محیطی نامناسب گونه های جانوری را نیز از بین می برد.

۴- مهمترین عواملی که باعث تخریب زیستگاه ها در جهان می شوند کدامند؟

✓ ایجاد و گسترش شهرها و روستاها، ساختن پل، جاده، ساختمان ها و سدها بدون برنامه ریزی و توجه به جنبه های زیست محیطی.

✓ فعالیت های صنعتی و تولید انبوه کالاها در کارخانه ها.

✓ مصرف گرایی و تولید انبوه زباله.

✓ شکار و تجارت اعضای بدن حیوانات.

۵- جنگل های .. **بارانی استوایی** .. از پیچیده ترین زیست بوم های جهان است که غنی ترین تنوع گیاهی و جانوری را دارد.

۶- چه مقدار از تنوع زیستی جهان مربوط به جنگل های بارانی استوایی است؟

الف) $\frac{3}{4}$ (*) ب) $\frac{1}{3}$ ج) $\frac{1}{4}$ د) $\frac{3}{5}$ ()

۷- ریه های زمین به کدام مناطق اطلاق می شود؟

الف) توندرا () ب) تایگا () ج) ساوان () د) جنگل های بارانی استوایی (*)

۸- اهمیت و ارزش جنگل های بارانی استوایی را بنویسید؟ برخی از دانشمندان معتقدند که این جنگل ها حدود ۵۰ درصد اکسیژن سیاره زمین و ۵۰ درصد رطوبت جو را تولید می کنند و به همین دلیل، بر آب و هوای کل سیاره زمین اثر می گذارند. دی اکسید کربن گازی است که در اثر فعالیت های انسان و استفاده از سوخت های فسیلی وارد جو می شود. این جنگل های انبوه قابلیت جذب دی اکسید کربن و تبدیل آن به اکسیژن را دارند.

۹- کدام محصولات غذایی، دارویی و مواد اولیه صنعتی از جنگل های بارانی استوایی بدست می آید؟ قهوه، کاکائو، انواع روغن ها، لوازم آرایشی و عطرها، کائوچو، لاستیک و خیمبر دندان از آن جمله اند. عصاره گیاهان استوایی در ترکیب بسیاری از داروهای شیمیایی به کار می رود. اغلب داروهایی که امروزه از آنها برای معالجه سرطان استفاده می شود، از درختان و گیاهان استوایی به دست می آیند.

۱۰- جنگل های بارانی استوایی خاستگاه اولیه کدام درختان میوه می باشد؟ موز، نارگیل و آنه

۱۱- آب و هوای کدام منطقه بر آب و هوای کل سیاره زمین اثر می گذارند؟

الف) توندرا () ب) جنگل های بارانی استوایی (*) ج) ساوان () د) بیابان ()

۱۲- تخریب جنگل های استوایی در برخی از کشورها مانند .. **برزیل** .. و .. **اندونزی** .. بسیار گسترش یافته است.

۱۳- چه عواملی باعث تخریب جنگل های بارانی استوایی شده است؟ کشاورزی، دامداری، تجارت الوار و استخراج معادن طلا و بوکسیت (آلومینیم).

۱۴- جنگل زدایی یعنی چه؟ یعنی از بین بردن کامل جنگل ها در یک ناحیه، برای این کار، جنگل ها را می سوزانند، درخت ها را با اره های برقی می برند و زمین ها را با هموارساز (بولدوزر) از درختان خالی می کنند.

۱۵- سوزاندن و قطع درختان چه تأثیری در گرم شدن زمین دارند؟ وقتی درختان سوزانده یا قطع می شوند، کربن دی اکسید بیشتری وارد جو می شود و اثرات گازهای گلخانه ای بیشتر و زمین گرم تر می شود.

۱۶- انسان برای ادامه حیات مجبور به استفاده از منابع طبیعی است. صحیح(*) غلط ()

۱۷- چگونه از جنگل های استوایی استفاده صحیح و خردمندانه کنیم؟ ۱- باید بین استفاده اقتصادی از جنگل ها و فرصت بازسازی آنها تعادل به وجود بیاید. میزان قطع درختان باید قاعده و قانونی داشته باشد و وقتی درختان قطع می شوند، با برنامه ریزی مناسب درختانی را جایگزین آنها کنند و فرصت رویش دوباره به درختان بدهند.

۲- کشاورزی و دامپروری با روش های علمی و جدید، را که کمترین آسیب را به محیط زیست می رسانند به کشاورزان این منطقه آموزش بدهند. ۳- با ایجاد پارک های وحش از گونه های جانوری و گیاهی در معرض خطر مراقبت کنند تا نسل آنها منقرض نشود.

۱۸- استفاده از روش های علمی کشاورزی و دامپروری، چه تأثیری در محیط زیست دارد؟ کمترین آسیب را به محیط زیست می رسانند.

۱۹- همکاری بین المللی جهت استفاده صحیح از منابع طبیعی چگونه است؟ متأسفانه اغلب کشورها به دنبال منافع خود هستند و کمتر به تأثیر تصمیم گیری ها و فعالیت هایشان بر محیط زیست سایر مناطق توجه دارند. برای حفاظت از زیست بوم ها و تنوع زیستی، همه جوامع باید با هم همکاری کنند و نهادها و سازمان های بین المللی نیز، باید جلو زیاده خواهی کشورهای مستکبر و خودخواه را بگیرند مثلاً جنگ های طولانی مدت آمریکا در برخی کشورها و استفاده بسیار زیاد از سلاح های شیمیایی و مضر برای انسان و محیط زیست، آسیب های جبران ناپذیری را به مردم و محیط زیست آن کشورها وارد کرده است.

۲۰- دو دیدگاه در مورد قطع درختان جنگل های آمازون وجود دارد آنها را بنویسید.

۱- جنگل های آمازون متعلق به همه ساکنان زمین است و تخریب آنها، مشکلات زیادی برای آب و هوا و ساکنان کره زمین به وجود می آورد. بهتر است کشورهای جهان، به دولت های این منطقه فشار بیاورند تا جلوی قطع درختان گرفته شود.

۲- آمازون، منابع و ثروت بسیاری را در خود جای داده است. شرکت های مختلف با استخراج منابع آنجا، سود زیادی می برند و دولت هم با صادرات چوب، به اقتصاد کشور کمک می کند. صنعت چوب شغل های فراوانی ایجاد کرده و جلوگیری از قطع درختان سبب بیکاری می شود.

۲۱- این سخن از کیست؟

"همه شما مسئول هستید، حتی نسبت به زمین و حیوانات."

(د) حضرت علی (ع) (*)

(ج) قرآن کریم ()

(ب) امام صادق (ع) ()

(الف) پیامبر اکرم (ص) ()

آبان ۱۴۰۲

@motaleat909

فعالیت های درس ۶

با توجه به نقشه

۱ -الف) سه کشور نام ببرید که بیش از ۳۰۰ گونه در معرض خطر دارند.

ایالت متحده آمریکا، آلاسکا، استرالیا، اندونزی

ب) دو کشور نام ببرید که کمتر از ۵۰ گونه در معرض خطر دارند.

عربستان، مغولستان، افغانستان، قزاقستان، مصر، الجزایر و ...

۲ -نواحی جنوب شرقی آسیا، استرالیا و آمریکای جنوبی را از نظر تعداد گونه‌های در معرض خطر با کانادا و اروپای شمالی مقایسه کنید. علت تفاوت چیست؟

در کشورهای استرالیا و آمریکای جنوبی تعداد گونه‌های در معرض خطر بسیار بیشتر از کانادا و اروپای شمالی است. تعداد گونه‌های در معرض خطر در کانادا بین ۵۰ تا ۹۹ و در اروپای شمالی کمتر از ۵۰ است ولی تعداد گونه‌های در معرض خطر در جنوب شرقی آسیا، استرالیا و آمریکای جنوبی بین ۱۰۰ تا ۷۰۰ گونه است.

۳ -چرا در صحرای آفریقا تعداد گونه‌های در معرض خطر بسیار کم است؟

چون در صحرای آفریقا تعداد تنوع گونه‌های جانوری کم است.

۴ - شما کدام یک از دو دیدگاه مطرح شده در بالا، درباره قطع درختان آمازون را ترجیح می‌دهید. درباره دلایل خود در کلاس گفت‌وگو کنید. با هر دو دیدگاه، زیرا در هنگام استفاده از جنگل‌های آمازون می‌توان از آن عاقلانه استفاده کرد تا مشکل زیادی برای آب و هوای سیاره زمین ایجاد نشود.

۵ - هر ساله تعداد زیادی درخت برای تولید کاغذ قطع می‌شود. با یکدیگر درباره راه‌های کاهش استفاده از کاغذ تولید شده از درختان که در چاپ کتاب‌های درسی یا مجلات یا ... استفاده می‌شود، گفت‌وگو کنید و نتایج آن را در کلاس بیان کنید.

یکی از موثرترین راه‌های نجات درختان و احیای آن‌ها استفاده از فناوری اطلاعات و انجام کارهای دولتی با استفاده از اینترنت و دولت الکترونیک است. اهمیت‌ها و علت تخریب جنگل‌های آمازون:

فوائد و اهمیت جنگل‌های آمازون	علل تخریب جنگل‌های آمازون
تبدیل دی‌اکسید کربن به اکسیژن و تولید ۲۰٪ اکسیژن کره زمین	پاکسازی زمین‌ها برای پرورش دام و کشت علوفه برای دام‌ها
حفظ توازن آب و هوای جهان و ایجاد رطوبت در هوا	استفاده از معادن به صورتی پی در پی
استفاده از معادن و چوب	ایجاد جاده و بزرگراه در وسط جنگل

۱- در سال ۲۰۱۷ میلادی، جمعیت جهان از مرز ۷/۵ میلیارد نفر گذشت.

صحیح (*) غلط ()

۲- علت اصلی رشد فوق العاده جمعیت در ۲۰۰ سال گذشته چه بود؟ کاهش میزان مرگ و میرها و به ویژه مرگ و میر کودکان.

۳- در گذشته چه عواملی مانع افزایش جمعیت می شده است؟ بیماری های واگیردار و عفونی، گرسنگی و قحطی یا جنگ.

۴- در دو قرن اخیر دو عامل موجب کاهش چشمگیر مرگ و میرها شده است، آنها را نام برده و توضیح دهید؟

۱- **بهبود بهداشت:** با پیشرفت در پزشکی و تولید واکسن ها و پادزیست ها (آنتی بیوتیک ها) و مهار بیماری های واگیردار چون وبا و طاعون و... مرگ و میرها کاهش یافت.

۲- **بهبود تغذیه:** با پیشرفت و گسترش کشاورزی صنعتی، تولید مواد غذایی افزایش یافت و با پیشرفت وسایل حمل و نقل، انتقال غذا به نواحی دورتر امکان پذیر شد.

۵- رشد طبیعی جمعیت در یک مکان به چه عواملی بستگی دارد؟ به دو عامل میزان موالید (تولدها) و میزان مرگ و میرها در یک دوره زمانی وابسته است.

۶- اگر موالید مساوی با مرگ و میر باشد جمعیت .. **ثابت** .. می ماند.

اگر موالید بیشتر از مرگ و میر باشد جمعیت .. **افزایش** .. می یابد.

اگر موالید کمتر از مرگ و میر باشد جمعیت .. **کاهش** .. می یابد.

۷- رشد طبیعی جمعیت چیست؟ تفاوت میان میزان موالید و میزان مرگ و میر، رشد طبیعی جمعیت را نشان می دهد.

۸- رشد منفی جمعیت چیست؟ اگر درصد رشد جمعیت به کمتر از صفر برسد، به آن رشد منفی می گویند. در این حالت میزان موالید کمتر از مرگ و میرها می شود.

۹- در کشورهایی که با رشد منفی جمعیت روبرو هستند هیچ گونه نگرانی وجود ندارد. صحیح () غلط (*)

۱۰- کشورهایی که کاهش جمعیت دارند با چه مشکلاتی روبه رو هستند؟ جمعیت سالخورده و از کار افتاده افزایش می یابد و چون زاد و ولد کم است، جامعه از نیروی جوان برای تحصیل و علم آموزی و کار و پیشرفت محروم می شود و جمعیت کشور نیز کاهش می یابد.

۱۱- در چه زمانی رشد جمعیت و افزایش جمعیت جوان یک نعمت بزرگ و مایه پیشرفت خواهد بود؟ چنانچه در یک کشور برای آموزش صحیح و کار و تأمین شغل جوانان برنامه ریزی مناسب و سرمایه گذاری صورت بگیرد.

۱۲- در برخی از کشورها، دولت چه برنامه هایی برای تشویق به فرزند آوری کرده است؟ اعطای جوایز و کمک های مالی به خانواده هایی که صاحب فرزند می شوند، واگذاری مسکن، معافیت از پرداخت مالیات و افزایش مرخصی تحصیلی و کاری برای مادران.

۱۳- دو عامل مهم برای جذب جمعیت کدامند؟ ۱- **طبیعی:** مانند آب و هوا، پوشش گیاهی، ناهمواری ها، آب و خاک و معادن و ذخایر زیرزمینی. ۲- **انسانی:** مانند سیاسی و اداری، اقتصادی، امکانات و تسهیلات و فرهنگی.

۱۴- عوامل طبیعی که سبب جذب جمعیت می شوند را بنویسید؟ نواحی معتدل با باران کافی یا نواحی دارای آب و هوای موسمی و دشت ها و جلگه های آبرفتی و حاصلخیز و نواحی دارای منابع آب کافی.

۱۵- عوامل طبیعی که سبب دفع جمعیت می شوند را بنویسید؟ نواحی گرم و خشک یا مرتفع و سرد یا مکان هایی که آب کافی و خاک حاصلخیز ندارند.

۱۶- عوامل انسانی که سبب جذب جمعیت می شوند کدامند؟ شهرهای بزرگ و پایتخت ها، نواحی صنعتی و مکان های گردشگری و زیارتی و یا مکان هایی که امکانات مناسب مانند بیمارستان، دانشگاه، وسایل حمل و نقل کافی دارند.

۱۷- عوامل انسانی که سبب دفع جمعیت می شوند کدامند؟ مکان هایی که فاقد امکانات و تسهیلات هستند و یا نواحی ای که با جنگ و آشوب روبه رو هستند.

۱۸- علاوه بر رشد طبیعی جمعیت، عامل دیگری که موجب افزایش جمعیت یک مکان می شود، .. **مهاجرت** .. است.

۱۹- مهاجرت را تعریف کنید و انواع آنرا نام ببرید؟ مهاجرت یعنی رفتن مردم از جایی به جای دیگر به منظور کار یا زندگی. مهاجرت ممکن است داخلی یا خارجی باشد و اجباری یا اختیاری.

۲۰- مهاجرت داخلی و خارجی را تعریف کنید؟ گاهی مهاجرت در داخل مرزهای یک کشور صورت می گیرد که به آن مهاجرت داخلی می گویند. مانند مهاجرت روستاییان به شهرها یا مهاجرت کارگران فصلی در داخل یک کشور.

گاهی مهاجرت از یک کشور به کشور دیگر صورت می گیرد که به آن مهاجرت خارجی یا بین المللی می گویند.

۲۱- مهاجرت اختیاری را با ذکر مثال توضیح دهید؟ در مهاجرت اختیاری، افراد با میل و تصمیم خود برای دستیابی به زندگی بهتر به جای دیگری مهاجرت می کنند. مانند مهاجرت اروپاییان به آمریکا و استرالیا.

۲۲- مهاجرت اروپاییان به آمریکای شمالی و جنوبی و استرالیا در قرن ۱۹ و ۲۰ به چه دلیل بود؟ برای دستیابی به منابع بیشتر و فرصت های بهتر زندگی .

۲۳- مهاجرت اجباری را توضیح دهید؟ در مهاجرت اجباری ، افراد بدون میل خود و به دلایلی چون قحطی، خشکسالی و دیگر حوادث طبیعی و یا جنگ ها درگیری های سیاسی مجبور به ترک محل زندگی خود می شوند. مانند مهاجرت اجباری مردم فلسطین .

۲۴- مهاجرت مردم افغانستان به ایران چه نوع مهاجرتی است؟ مهاجرت اجباری

۲۵- مهاجرت اجباری مردم افغانستان، عراق و سوریه به چه دلیلی می باشد؟ به دلیل شرایط جنگ و اشغال نظامی کشورهاشان توسط متجاوزین اسرائیلی و آمریکایی.

۲۶- در صدسال اخیر یکی از تغییرات مهم در الگوی سکونت جمعیت جهان .. **گسترش شهرنشینی** .. بوده است.

۲۷- امروزه بیش از ۵۰ درصد مردم جهان در شهرها زندگی می کنند. صحیح (*) غلط ()

۲۸- دلیل رشد سریع شهرنشینی در همه کشورها چیست؟ به دلیل مهاجرت گسترده مردم از روستاها به شهرها به دنبال کسب درآمد بیشتر و امکانات .

۲۹- دلیل مشکلات افزایش جمعیت شهرهای بزرگ جهان چیست؟ مهاجرت بدون برنامه ریزی شده .

۳۰- مشکلات اغلب شهرهای بزرگ چیست؟ ترافیک سنگین، آلودگی هوا، زاغه نشینی در حومه شهرها و افراد بی خانمان (کارتن خواب ها).

۳۱- یکی از راه حل های مدیران و برنامه ریزان شهری در مورد مشکلات مهاجرت روستائیان به شهرها چیست؟ تقویت امکانات و اقتصاد روستایی.

فعالیت های درس ۷

۱- با استفاده از نقشه پراکندگی جمعیت، ابتدا نوع تراکم جمعیت (زیاد یا کم) را در مکان های زیر مشخص کنید و سپس با توجه به دانسته های خود از سال گذشته، علت این نوع تراکم را در هر کشور بنویسید.

کشور	نوع تراکم	علت تراکم
بنگلادش	زیاد	وجود آب و خاک مناسب برای کشاورزی- باران کافی
ژاپن	زیاد	صنعتی بودن - باران کافی
لیبی و چاد	کم	کمبود مواد معدنی - نداشتن آب و خاک مناسب
سیبری	کم	سرزمین یخ بسته - نبود قابلیت کشاورزی
آلمان	زیاد	صنعت پیشرفته - آب و هوای معتدل
استرالیا	کم	وسعت زیاد- بیابان ها
کانادا	کم	سردی هوا بخصوص در مناطق شمالی - نزدیکی به قطب

۲- پرس و جو کنید پرجمعیت ترین کشورهای جهان به ترتیب از رتبه اول تا هفتم کدام کشورها هستند و چقدر جمعیت دارند؟

۱- چین = ۱۳۷۳۴۴۰۰۰۰ نفر ۲- هند = ۱۲۶۴۴۴۰۰۰۰ نفر ۳- آمریکا = ۳۲۱۴۱۵۰۰۰ نفر ۴- اندونزی = ۲۴۹۹۰۰۳۶۳ نفر
۵- برزیل = ۲۰۰۴۰۰۶۹۴ نفر ۶- پاکستان = ۱۸۶۰۱۱۰۰۰ نفر ۷- نیجریه = ۱۷۳۶۰۰۰۰۰ نفر

۳- همفکری کنید و به طور گروهی، جدولی با دو ستون رسم کنید. الف) فهرستی از عواملی را که موجب می شود یک مکان مهاجرپذیر باشد، در یک ستون بنویسید. ب) فهرستی از عواملی را که موجب می شود یک مکان مهاجر فرست باشد، در ستون دیگر بنویسید.

عوامل مهاجر پذیر	عوامل مهاجر فرست
احساس آرامش و امکان پیشرفت	جنگ
فراوانی مواد غذایی	قحطی
آب و هوای خوب و مناسب	خشکسالی
بهداشت بالا	بیماری
خاک مناسب	فقر
ثروت فراوان	خاک نامناسب

۴- آیا در کلاس شما افرادی هستند که خود یا خانواده شان از شهر یا روستای دیگری به شهر یا روستای شما مهاجرت کرده باشند؟ درباره دلایل مهاجرت آنها (چه در مبدأ و چه در مقصد) پرس و جو کنید.

به دلایل نبود شغل مناسب، عدم وجود امکانات درمانی و رفاهی، نبود امکان ادامه تحصیل در دانشگاه و ...

۵- همان طور که میدانید، یکی از عواملی که سبب کاهش جمعیت در برخی نقاط جهان شده است، کشتار یا انتقال اجباری اروپاییان، اسارت چند ده ملیون از زنان و مردان آفریقایی و انتقال آنها به اروپا و آمریکا برای کار، کشتار چند ده هزار نفر از مردم مسلمان در بوسنی و هرزگوین به دست صرب ها، کشتار هزار مسلمان یمنی به دست حاکمان سعودی و

فکر میکنید کاهش شدید و ناگهانی جمعیت در برخی مناطقی که نام برده شد، چه تاثیری بر اقتصاد و جامعه آن منطقه در سال های بعد از آن داشته است؟ تغییر نظام های تربیتی و مفاهیم اخلاقی، کاهش نشاط اجتماعی - اقتصادی، کاهش اقتدار سیاسی، تغییر در ترکیب های دینی و بحران های جامعه ی پیر برای آینده.

۱- نابرابری جهانی به چه معناست؟ یعنی از نظر ثروت و درآمد، کیفیت زندگی مردم و دسترسی به مسکن مناسب، آموزش، بهداشت، اشتغال گذران اوقات فراغت و نظایر آن تفاوت های زیادی بین کشورها دیده می شود.

۲- علل و عوامل نابرابری جهان به چند بخش عمده تقسیم می شود؟ به دو بخش: عوامل خارجی و عوامل داخلی

۳- عوامل خارجی که در نابرابری جهانی نقش دارند، کدامند؟ کشورهای مستکبر و سلطه گر مانند انگلستان، آمریکا، فرانسه و ... از طریق استعمار و به اشکال مختلف به چپاول و غارت کشورهای مختلف پرداخته و از منابع آنها به سود خود استفاده کرده و مانع پیشرفت آنها شده اند. اشغال نظامی کشورها یا دخالت در امور داخلی آنها به شیوه های مختلف، جلوگیری از استقلال سیاسی و اقتصادی آنها که تا امروز نیز ادامه دارد.

۴- عوامل داخلی نابرابری جهانی را بنویسید. وابستگی حکومت ها به بیگانگان، استبداد، وجود برخی فرهنگ ها و عادت های غلط مانند تنبلی یا کم اهمیت انگاشتن کار و تلاش، نبود مدیریت صحیح و غفلت از استعدادها و ظرفیت های داخلی هر کشور و نبود وحدت و مشارکت بین مردم، از جمله دلایل داخلی به وجود آمدن نابرابری به حساب می آیند.

۵- عوامل مهمی که در سنجش نابرابری کشورها با یکدیگر مورد توجه قرار گرفته چیست؟ عامل اقتصادی و عناصری چون میزان تولد، درآمد، اشتغال و مانند آنهاست.

۶- عواملی که بر زندگی افراد یک جامعه اثر می گذارد و می تواند کیفیت زندگی را خوب یا بد کند چیست؟ عواملی مانند هویت، عزت، امنیت، آزادی، احساس شادی و رضایت از زندگی.

۷- شاخص توسعه انسانی با توجه به چه عواملی مطرح می شود؟ با توجه به سه عامل: اقتصادی، بهداشتی و فرهنگی مطرح شده است.

۸- ملاک های توسعه انسانی کدامند؟ ۱- درآمد و رفاه ۲- امید به زندگی یا متوسط طول عمر ۳- سواد و آموزش

۹- از نظر شاخص توسعه انسانی، کشورها به چند گروه تقسیم می شوند؟ آنها را نام ببرید. به چهار گروه: توسعه خیلی بالا، توسعه بالا، توسعه متوسط و توسعه پایین تقسیم می شود.

۱۰- جایگاه ایران از نظر میزان شاخص توسعه انسانی چگونه است؟ کشور ما در گروه کشورهای با "توسعه انسانی بالا" قرار دارد.

۱۱- از عوامل شاخص توسعه انسانی، میزان در آمد و رفاه را توضیح دهید. این عامل جنبه اقتصادی دارد و به معنای سطح مطلوب زندگی و رفاه اجتماعی است. منظور از آن، این است که اعضای یک جامعه به چه میزان از درآمد کافی و شغل مناسب و قدرت خرید برخوردارند و به کالاها و خدمات مورد نیاز چون مسکن، پوشاک، غذا، آموزش، تفریح و فراغت و وسایل زندگی مناسب دسترسی دارند.

۱۲- تخمین زده می شود که مالکیت ۸۰ درصد در آمد جهان در دست ۲۰۰ درصد از ساکنان آن است.

۱۳- پراکندگی کشورها از لحاظ رفاه و سطح زندگی چگونه است؟ بیشتر ساکنان کشورهای با درآمد بالا در کشورهای آمریکای شمالی و اروپای غربی از رفاه و سطح زندگی خوبی برخوردارند، در حالی که در برخی کشورهای قاره های آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین، بخشی از مردم با فقر و کمبود امکانات زندگی مواجه اند. کشورهایی در جهان وجود دارند که تعداد زیادی از مردم آنها در فقر مطلق زندگی می کنند و به ویژه با مشکل گرسنگی و دسترسی نداشتن به غذا مواجه اند.

۱۴- کدام کشورهای آسیایی در نیمه دوم قرن بیستم رشد سریعی در اقتصاد داشته اند؟ ژاپن، چین، سنگاپور، هنگ کنگ، کره جنوبی و مالزی.

۱۵- به چه دلیل برخی از کشورها رشد اقتصادی مطلوبی نداشته اند؟ بحران های سیاسی یا جنگ نه تنها رشد اقتصادی مطلوبی نداشته اند بلکه تولید و درآمد در آنها حتی کاهش یافته است مانند کشورهای عراق و سوریه.

۱۶- به چه دلیل در برخی از کشورها ارقام در آمدی بالاست؟ به دلیل وجود ذخایر نفت و گاز حاصل از فروش نفت.

۱۷- منظور از امید به زندگی یا متوسط طول عمر چیست؟ یعنی تعداد سال هایی که انتظار می رود کودکی که در آن کشور به دنیا آمده است، عمر کند و زنده بماند.

۱۸- میزان طول عمر یا امید به زندگی در یک جامعه نشان دهنده چیست؟ نشان دهنده وضعیت سلامت و بهداشت در آن جامعه است.

۱۹- در چه کشورهایی متوسط طول عمر بیشتر است؟ در کشورهایی که مردم در محیطی پاک و بدون آلودگی زندگی می کنند، به غذای کافی و آب سالم دسترسی دارند و در صورت بیماری یا روبرو شدن با حوادث، از امکانات درمانی و مراقبت های پزشکی پیشرفته برخوردارند، متوسط طول عمر بیشتر است.

۲۰- در چه کشورهایی امید به زندگی یا متوسط طول عمر پایین است؟ در کشورهایی که مردم دسترسی کافی به غذا یا آب آشامیدنی سالم ندارند و با کمبود پزشک و دارو و امکانات درمانی مواجه اند و همچنین در کشورهایی که جنگ های داخلی و خارجی، گرسنگی و سوء تغذیه وجود دارد، امید به زندگی یا متوسط طول عمر پایین است.

۲۱- برای پی بردن به وضع آموزش در کشورها چه معیارهایی را در نظر می گیرند و بررسی می کنند؟ میزان باسوادی بزرگسالان، میانگین سال های تحصیل در یک کشور و تعداد معلم به ازای دانش آموز.

۲۲- منظور از میانگین سال های تحصیل چیست؟ متوسط تعداد سال هایی است که دانش آموزان یک کشور در مدرسه حضور پیدا کرده و تحصیل کرده اند.

۲۳- بیشترین و کمترین متوسط طول عمر در سال ۲۰۱۷ مربوط به کدام کشورهاست؟ بیشترین ژاپن با ۸۳/۹ سال و کمترین سیرالئون با ۵۲/۲ سال.

آبان ۱۴۰۲

@motaleat909

فعالیت های درس ۸

۱- درباره علل و عوامل نابرابری توسعه انسانی در جهان گفت و گو کنید. به نظر شما کدام عوامل مهمترند؟ چرا؟

عوامل داخلی مانند فرهنگ های غلط، نداشتن پشتکار، اگر مردم یک کشور بتوانند عوامل داخلی را از بین ببرند و بر آن غلبه کنند، می توانند عوامل بیرونی مانند استعمار را از بین ببرند و به توسعه انسانی برابری دست یابند.

۲- با توجه به آنچه درباره مستعمره شدن آفریقا می دانید، فکر می کنید چه ارتباطی بین پایین بودن شاخص های توسعه انسانی در بیشتر کشورهای آفریقایی و بالا بودن آن در بیشتر کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی وجود دارد؟

در کشورهای آفریقای بی سواد، نبود بهداشت، جنگ های داخلی، شیوع بیماری های واگیردار، خشکسالی های پی در پی، کمبود مواد غذایی، استعمار توسط کشورهای دیگر و نداشتن استقلال باعث عدم توسعه شاخص های انسانی شده است.

و در مقابل در کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی در آمد و رفاه بالا که با استعمار و چپاول کشورهای دیگر انجام شده، پیشرفت های پزشکی که باعث طول عمر بیشتر و امید به زندگی گردیده، همچنین میزان سواد و تحصیل آنها نسبت به آفریقایی ها خیلی بیشتر است. و مسئله فرار مغزها را هم نباید نادیده بگیریم.

۳- نمودار الف و شکل ب را توضیح دهید.

در شکل ب کشورهای شرق ایران به علت مشکلات داخلی و خارجی از توسعه انسانی پائینی برخوردار هستند و کشورهای شمال غربی مانند ترکیه که نزدیک اروپا واقع هستند، از توسعه انسانی بالایی برخوردار هستند. نمودار الف نشان دهنده رشد توسعه انسانی ایران در سال های اخیر است.

۴- گفت و گو کنید: به نظر شما کشورهایی که اقتصاد و درآمد آنها برپایه فروش مواد اولیه و خام مانند نفت است، در حال و آینده با چه مشکلاتی روبه رو می شوند و چه تغییراتی باید در اقتصاد خود ایجاد کنند؟

کشورهای تک محصولی با افت قیمت و اتمام منابع مواد اولیه و خام روبه رو می شوند. آنها باید به سمت صادرات مواد تولید شده از مواد خام بروند و همچنین سعی کنند چند محصول دیگرشان را نیز صادر کنند.

۵- سواد و آموزش نقش مهمی در پیشرفت یک کشور دارد. به طور گروهی، فهرستی از مشکلاتی را که مردم یک کشور در اثر پایین بودن سطح سواد و محروم بودن از آموزش با آن مواجه می شوند، تهیه کنید و بخوانید.

نبود بهداشت، فقر، استاندارد نبودن سطح زندگی، نداشتن قانون، فساد، مرگ و میر بالا، جنگ های داخلی، استعمار توسط کشورهای دیگر، متکی و وابسته بودن به کشورهای قدرتمند.

- ۱- اوضاع سیاسی ایران هنگام تأسیس حکومت صفوی چگونه بود؟ کشور ما حکومت واحد و قدرتمندی نداشت و دچار تفرقه و تجزیه شده بود. حاکمان بخش های مختلف ایران با هم در جنگ بودند. به همین دلیل، امنیت و آرامش شهرها و روستاها از بین رفته و امور کشور مختل شده بود.
 - ۲- همزمان با حکومت صفویان کدام حکومت های همسایه در فکر گسترش قلمرو خود بودند؟ امپراتوری عثمانی که با حمله های پیاپی به سرزمین های همجوار، بر قلمرو خود می افزود. سلطان عثمانی خود را خلیفه مسلمانان می دانست و به ایران نیز طمع داشت. در شمال ایران (ماوراء النهر)، اُزبک ها قدرت گرفته بودند و به مرزهای ایران می تاختند.
 - ۳- شیخ صفی الدین اردبیلی که بود؟ شیخ صفی الدین اردبیلی از مشایخ معروف زمان خود بود که مذهب شیعه داشت. خانقاه او در اردبیل مورد توجه مردم و حاکمان محلی بود.
 - ۴- پس از مرگ شیخ صفی، اداره خانقاه وی به .. **فرزندان** .. رسید.
 - ۵- در نتیجه فعالیت چه کسانی ایل های مختلف ترک به مذهب شیعه گرویدند؟ فرزندان شیخ صفی الدین که افرادی با نفوذ و مبارز بودند.
 - ۶- مهمترین طرفداران خاندان شیخ صفی چه کسانی بودند؟ ایل های مختلف ترک بودند که به "قزلباش" معروف بودند.
 - ۷- شاه اسماعیل که بود؟ یکی از نوادگان شیخ صفی بود.
 - ۸- شاه اسماعیل صفوی چگونه خود را شاه ایران خواند؟ به کمک نیروهای نظامی قزلباش ها، نخست برخی حکومت های محلی در شمال غربی را شکست داد و پس از تسلط یافتن بر تبریز، خود را شاه ایران خواند.
 - ۹- شاه اسماعیل پس از تسلط به کدام شهر خود را شاه ایران خواند؟
- الف) تبریز (*) ب) اصفهان () ج) اردبیل () د) قزوین ()
- ۱۰- اقدامات شاه اسماعیل صفوی را پس از تاج گذاری بنویسید. مذهب شیعه را رسمی کرد. حاکمان مناطق مختلف را یکی پس از دیگری از میان برداشت. با شکست دادن اُزبک ها در خراسان، بر سراسر ایران مسلط شد. در نتیجه موفقیت های سیاسی و نظامی او، حکومت کشور ما یکپارچه، مستقل و نیرومند شد.
 - ۱۱- شاه اسماعیل توانست قلمرو خود را به حدود دوره ساسانیان برساند. **صحیح (*) غلط ()**
 - ۱۲- مهم ترین دشمنان صفویان چه کسانی بودند؟ اُزبک هادر شرق و عثمانی ها در غرب
 - ۱۳- دلیل حمله سلطان عثمانی در زمان شاه اسماعیل به ایران چه بود؟ چون از شکل گیری سلسله قدرتمند و شیعه صفویه ناخشنود بود.
 - ۱۴- جنگ چالدران را توضیح دهید. در جنگی که میان سپاهیان دو کشور ایران و عثمانی در چالدران (نزدیکی شهر خوی امروزی) رخ داد، شاه اسماعیل و سربازانش شجاعت زیادی نشان دادند اما سپاه عثمانی به کمک سلاح های آتشین مانند توپ و تفنگ که سپاه ایران از آن بی بهره بود، پیروز شد.
 - ۱۵- علت شکست ایران در جنگ چالدران چه بود؟ چون سپاه عثمانی از سلاح های آتشین مانند توپ و تفنگ استفاده کرد ولی سپاه ایران از آن بی بهره بود.
 - ۱۶- پس از جنگ چالدران، .. **تبریز** .. به اشغال عثمانی ها در آمد.
 - ۱۷- پس از شاه اسماعیل چه کسی به حکومت رسید؟ پسرش تهماسب
 - ۱۸- اقدامات شاه تهماسب را بنویسید. او با سرو سامان دادن به اوضاع داخلی و دفع حمله های اُزبکان و دولت عثمانی، موفق شد حکومت صفوی را تثبیت و تحکیم کند. همچنین او، روابط مسالمت آمیزی با کشورهای همسایه و مسلمان خود، برقرار کرد.

۱۹- علت انتقال پایتخت از تبریز به قزوین توسط شاه تهماسب چه بود؟ چون تبریز همواره در معرض هجوم سپاه عثمانی بود.

۲۰- در دوره کدام پادشاه صفوی برخی از فقهای بزرگ شیعه، جایگاهی علمی و جدی در اداره کشور پیدا کردند؟ در دوره شاه تهماسب

۲۱- اوج قدرت حکومت صفوی در زمان چه کسی بود؟ شاه عباس اول (پنجمین شاه صفوی)

۲۲- اقدامات شاه عباس صفوی را بنویسید. اُزبک ها و عثمانی ها را شکست داد و تا پشت مرزهای ایران عقب راند. پایتخت را از قزوین به اصفهان منتقل کرد. برای آبادانی کشور بسیار کوشید.

۲۳- کدامیک از پادشاهان صفوی پایتخت خود را از تبریز به قزوین انتقال داد؟

الف) شاه عباس اول () ب) شاه اسماعیل () ج) شاه تهماسب (*) د) شاه سلطان حسین ()

۲۴- کدامیک از پادشاهان صفوی پایتخت خود را از قزوین به اصفهان انتقال داد؟

الف) شاه عباس اول (*) ب) شاه اسماعیل () ج) شاه تهماسب () د) شاه سلطان حسین ()

۲۵- به چه دلیل ایران پس از شاه عباس از داشتن پادشاهی لایق و توانمند محروم ماند؟ سیاست کشتن و کور کردن شاهزادگان و جلوگیری از حکومت آنها بر ولایت ها، باعث شد تا آنان شیوه کشور داری را نیاموزند.

۲۶- چرا پس از شاه عباس اول امور حکومت مختل و هرج و مرج کشور را فرا گرفت؟ چون در نتیجه ضعف و بی لیاقتی شاهان، مقام های کشوری و لشکری دچار اختلاف و درگیری شدند و از انجام دادن مسئولیت های مهم خود بازماندند.

۲۷- اولین، قدرتمندترین و آخرین پادشاه صفوی چه کسانی بودند؟ اولین : شاه اسماعیل قدرتمندترین : شاه عباس اول آخرین: شاه سلطان حسین

۲۸- محمود افغان در کدام شهر سر به شورش برداشت؟ قندهار

۲۹- چرا شاه سلطان حسین تسلیم محمود افغان شد؟ وقتی اوضاع ایران دچار نابسامانی شد، گروهی از افغان ها در قندهار سر به شورش برداشتند و پس از پیروزی بر حاکم آن ولایت، به سوی اصفهان حرکت کردند. سلطان حسین صفوی که در اواخر حکومتش به ضعف و سستی گرایید نتوانست در مقابل گروه مهاجم خارجی مقابله کند. پس از چند ماه محاصره، به ناچار تسلیم شد و به این ترتیب، محمود افغان، سردسته شورشیان، بر پایتخت و قسمت هایی از ایران مسلط شد.

۳۰- در رأس قدرت حکومت صفوی .. شاه .. قرار داشت.

۳۱- شاهان صفوی چگونه حکومت می کردند؟ شاهان صفوی، همچون فرمانروایان پیش از خود، اختیارات زیادی داشتند و با استبداد بر کشور حکومت می کردند. همه مقام های کشوری و لشکری مطیع فرمان شاه بودند و اجازه نداشتند مخالف خواست و اراده او عمل کنند.

۳۲- بعد از شاه در دوره صفوی چه کسی قرار داشت؟

الف) وزیر بزرگ (*) ب) قزل باشها () ج) فرماندهان نظامی () د) صوفیان ()

۳۳- در زمان صفویه اعتماد الدوله لقب کدام مقام بود؟

الف) وزیر بزرگ (*) ب) قزل باشها () ج) فرماندهان نظامی () د) صوفیان ()

۳۴- وظیفه وزیر بزرگ در دوره صفوی چه بود؟ مسئول امور اداری و مالی کشور بود اما در مقابل شاه قدرت و اختیار چندانی نداشت.

۳۵- فرماندهان نظامی در دوره صفوی چه وظایفی داشتند؟ در اداره حکومت صفوی نقش بسیار مهمی داشتند و علاوه بر فرماندهی سپاه، معمولاً حاکم ولایت های مهم نیز بودند.

۳۶- تا زمان شاه عباس اول، سران ایل قزلباش حاکم ولایت های مختلف ایران بودند. صحیح (*) غلط ()

۳۷- شاه عباس برای تقویت حکومت مرکزی چه کرد؟ برای تقویت حکومت مرکزی و جلوگیری از نافرمانی و بی نظمی سران ایل قزلباش، حکومت ولایت ها را از آنان گرفت و به افراد غیر قزلباش سپرد. همچنین در کنار سپاه قزلباش، سپاه جدیدی از افراد غیر قزلباش تشکیل داد و با کمک گرفتن از اروپائیان، این سپاه را به تفنگ و توپ مجهز کرد.

۳۸- چرا شاه عباس سران ایل قزلباش را از حکومت ولایت ها برکنار کرد؟ برای تقویت حکومت مرکزی و جلوگیری از نافرمانی و بی نظمی سران ایل قزلباش، حکومت ولایت ها را از آنان گرفت.

۳۹- شروع قرون جدید در اروپا، همزمان با به قدرت رسیدن چه سلسله ای در ایران بود؟ سلسله صفوی

۴۰- به چه دوره ای قرون جدید می گویند؟ قرن های شانزدهم تا نوزدهم میلادی را در تاریخ اروپا قرون جدید می گویند.

۴۱- اروپائیان چگونه بخش های وسیعی از قاره های آمریکا، افریقا و آسیا را مستعمره خود کردند؟ آنها با ساختن کشتی های بزرگ و مجهز به توپ های جنگی به سرزمین های دیگر رفتند و آنها را مستعمره خود کردند.

۴۲- پیشی گامان استعمار در اروپا کدام کشورها بودند؟ پرتغال، اسپانیا، انگلستان و فرانسه

۴۳- در آستانه تأسیس سلسله صفوی، پرتغالی ها کدام نواحی ایران را تصرف کردند؟ جزایر و سواحل جنوبی ایران را تصرف کردند و تجارت خلیج فارس و دریای عمان را در اختیار گرفته بودند.

۴۴- چرا شاه اسماعیل نتوانست پرتغالی ها را از ایران بیرون کند؟ به دلیل نداشتن کشتی جنگی نتوانست در برابر پرتغالی ها کاری از پیش ببرد.

۴۵- شاه عباس چگونه توانست پرتغالی ها را از ایران بیرون کند؟ شاه عباس از رقابت انگلیسی ها و پرتغالی ها استفاده کرد و به کمک کشتیهای جنگی انگلستان، پرتغالیها را از سواحل و جزایر ایران بیرون راند. انگلستان با اخراج پرتغال، زمینه نفوذ خود در ایران را مستحکم کرد.

۴۶- انگلستان با اخراج کدام کشور، زمینه نفوذ خود در ایران را مستحکم کرد؟

الف) فرانسه () ب) پرتغال (*) ج) روسیه () د) آلمان ()

۴۷- شاه عباس از رقابت کدام دولت برای بیرون راندن پرتغالی ها استفاده کرد؟

الف) فرانسه () ب) انگلستان (*) ج) روسیه () د) آلمان ()

۴۸- چرا در دوره صفویه تولید و تجارت در کشور افزایش یافت؟ به علت افزایش اقتدار و امنیت در کشور.

۴۹- در زمان صفویان چرا اروپائیان نمایندگانی برای عقد قرارداد به ایران می فرستادند؟ در آن زمان اروپائیان شرکت های بزرگ تجاری تأسیس کرده بودند و می خواستند که روابط تجاری خود را با دیگر کشورها و از جمله ایران افزایش دهند. به همین دلیل، نمایندگانی را برای عقد قراردادهای بازرگانی به کشور ما فرستادند.

فعالیت های درس ۹

۱- کاربرگه شماره (۷) را انجام دهید.

پاسخ بر عهده دانش آموز

۲- پس از مطالعه متن توضیح دهید که با تأسیس حکومت صفوی، چه تغییرات مهم سیاسی، اجتماعی و مذهبی در ایران ایجاد شد.

الف (سیاسی): تفرقه، تجزیه و کشمکش های سیاسی مدعیان قدرت و رقابت و درگیری حاکمان محلی جای خود را به یکپارچگی و اتحاد سیاسی داد.

ب (اجتماعی): در نتیجه حکومت واحد و قدرتمند صفوی بر سراسر ایران همه اقوام ایرانی انسجام یافتند و همبستگی و اتحاد ایرانیان بیشتر شد.

ج (مذهبی): شاه اسماعیل صفوی پس از تسلط بر تبریز و اعلان تأسیس حکومت صفوی، مذهب شیعه دوازده امامی را رسمی نمود و سپس به تدریج در زمان شاهان بعدی، آموزه ها و معارف شیعه در ایران گسترش یافت.

۳- الف) کدام شهرها پایتخت صفویان بودند؟ نام ببرید. ب) دلیل تغییر پایتخت صفویان را توضیح دهید.

تبریز، قزوین و اصفهان.

شاه طهماسب اول صفوی، پایتخت را از تبریز به قزوین منتقل کرد، زیرا تبریز در معرض هجوم عثمانی قرار داشت و چندین بار به اشغال ارتش آن کشور درآمد؛ شاه عباس اول سرانجام پایتخت را از قزوین به اصفهان که به لحاظ جغرافیایی موقعیت مرکزی و ارتباطی مناسب تری داشت و از ظرفیت بالاتری برای عمران و آبادانی برخوردار بود، انتقال داد.

۴- دلایل سیاسی و نظامی ضعف و فروپاشی حکومت صفوی چه بود؟

شاهزادگان صفوی بیشتر وقت خود را به خوشگذرانی در حرم سراها می گذرانند و لیاقت اداره کشور را نداشتند. مقام های اداری و نظامی نیز برای خود حرم سراهایی درست کرده بودند و به انجام مسئولیتها خود نمی رسیدند. و حمله افغان ها به سردستگی محمودافغان به ایران.

۵- الف) آثار و نتایج اقدام های اداری و نظامی شاه عباس اول را توضیح دهید.

شاه عباس با برکناری سران قزلباش از حکومت ولایات باعث تقویت حکومت مرکزی شد. و با تشکیل سپاه جدید غیر از قزلباش ها که مجهز به توپ و تفنگ بودند، باعث شد در برابر شورش قزلباش ها نیروی نظامی قوی دیگری داشته باشد.

ب) کاربرگه شماره (۸) را انجام دهید.

پاسخ بر عهده دانش آموز

۶- انگیزه ها و هدف های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی اروپائیان از ارتباط با ایران دوره صفوی را از متن درس استخراج و دسته بندی کنید.

سیاسی: داشتن دشمن مشترک به نام عثمانی .

اقتصادی: پس از انقلاب صنعتی تولیدات اروپائیان زیاد شده بود آنها می خواستند برای این تولیدات بازار یابی کنند.

فرهنگی: اشتیاق اروپائیان به جهانگردی و تبلیغ دین مسیحیت در ایران.

۱- به چه دلیل در دوره صفویه شرایط مناسبی برای رونق زندگی اجتماعی و اقتصادی پدید آمد؟ به دلیل وجود حکومت مرکزی نیرومند و برقراری نظم و امنیت در سراسر کشور.

۲- جمعیت ایران در دوره صفوی حدود .. ۱۰ .. میلیون نفر تخمین زده می شود.

۳- بیشتر ساکنان ایران در دوره صفوی به ترتیب چه کسانی بودند و به چه کاری اشتغال داشتند؟ روستائیان و کوچ نشینان بودند و به کار کشاورزی، دامداری و صنایع دستی اشتغال داشتند.

۴- با توجه به عقیده جهانگردان اروپایی وضع زندگی دهقانان ایرانی را با اروپائیان در دوره صفوی مقایسه کنید. به عقیده جهانگردان اروپایی، از جمله شاردن، وضع زندگی دهقانان ایرانی به مراتب بهتر از وضع دهقانان در مناطق حاصلخیز اروپا بوده است.

۵- یکی از منابع عمده درآمد حکومت صفوی، .. مالیاتی .. بود که از کشاورزان و دامداران می گرفتند.

۶- در زمان صفویان حدود چند درصد از مردم در شهرها زندگی می کردند؟

الف) ۱۰ تا ۱۵ (*) ب) ۱۵ تا ۲۰ ج) ۲۰ تا ۲۵ د) ۲۵ تا ۳۰

۷- بیشتر ساکنان شهرها را در دوره صفوی چه کسانی تشکیل می دادند؟ مقام های حکومتی، نظامیان، روحانیون، بازرگانان، پیشه وران و صنعتگران.

۸- در دوره صفوی نه تنها کشاورزی و دامداری بلکه .. صنایع .. ایران نیز شکوفا و پروتق بود.

۹- کدام محصولات در زمان صفویه از ایران به اروپا صادر می شد؟ خشکبار، پارچه های مخملی، ابریشمی و حریر و قالی های نفیس .

۱۰- کدام صنعت در دوره صفوی پروتق بود؟ صنعت بافندگی که با صنعت نساجی اروپا رقابت می کرد.

۱۱- شهرهای دارای کارگاه بافندگی در دوره صفویه را نام ببرید. اصفهان، کاشان، یزد، مشهد، استرآباد (گرگان) و گیلان .

۱۲- مالکان اصلی بیشتر کارگاه های بافندگی در عصر صفوی چه کسانی بودند؟

الف) بافندگان ب) شاه و اعضای خاندان (*) ج) پیشه وران د) بازرگانان

۱۳- صنعتگران دوره صفوی در چه صنعتی پیشرفت کرده بودند؟ صنایع کاشی، چینی، چرم، جواهر، رنگ، صابون، و جنگ افزارهای سنتی از قبیل شمشیر و کمان.

۱۴- دلایل رونق تجارت داخلی و خارجی در دوره صفویه چه بود؟ یکپارچه بودن سرزمین ایران و وجود نظم و امنیت در سراسر کشور.

۱۵- شاهان صفوی، بخصوص .. شاه عباس اول ..، برای گسترش تجارت کوشی بسیار کردند.

۱۶- نشانه رونق تجارت و بازرگانی در دوره صفوی چیست؟ وجود شبکه وسیعی از راه ها و کاروان سراها در سراسر ایران که بازرگانان و مسافران بصورت رایگان در کاروانسراها اقامت می کردند.

۱۷- کدام گزینه از باشکوه ترین بازارهای دوره صفوی در اصفهان بود؟

الف) بازار بزرگ ب) بازار چهار باغ ج) بازار قیصریه (*) د) بازار وکیل

۱۸- کدام پادشاه صفوی برای گسترش تجارت خارجی به شرکت های اروپایی اجازه فعالیت در ایران را داد؟

الف) شاه عباس اول (*) ب) شاه اسماعیل ج) شاه تهماسب د) شاه سلطان حسین

۱۹- پرسودترین کالای صادراتی ایران در دوره صفویه چه بود؟ و در انحصار چه کسی قرار داشت؟ صادرات ابریشم بود و در انحصار شاه عباس قرار داشت.

۲۰- در دوران حکومت صفویه معماران و مهندسان شهرساز ایرانی چه آثاری را ساختند؟ مسجدها، مدرسه ها، کاخ ها، پل ها و کاروانسراهای عظیم و باشکوه.

۲۱- در دوره صفویان برای گسترش علم و آموزش آن چه اقداماتی انجام شده بود؟ در این دوره تعلیم و تربیت مورد توجه بسیار بود و فعالیت های زیاد و مؤثری در این زمینه صورت گرفت. پادشاهان و مقام های کشوری و لشکری علاوه بر آنکه عالمان بزرگی را از مراکز علمی تشیع در جهان، به ایران دعوت کردند، مدرسه ها و کتابخانه های عظیمی به ویژه در پایتخت های صفوی ساختند و اموال و املاک بسیاری را وقف آنها کردند.

۲۲- در دوره صفوی بیشتر به چه علمی توجه می شد؟ به علوم و معارف دینی مانند تفسیر، فقه و حدیث بسیار توجه می شد. دیگر شاخه های علوم مانند طبیعیات (علوم تجربی)، ریاضیات، ادبیات، فلسفه، طب و نجوم نیز تدریس می شدند.

۲۳- عالمان و فیلسوفان دوره صفوی را نام ببرید. میرداماد، ملاصدرا، شیخ بهائی و علامه محمدباقر مجلسی.

۲۴- در دوره صفوی به چه دلیل شعر و ادبیات فارسی پر رونق نبود؟ به سبب کم توجهی پادشاهان به شاعران.

۲۵- شاعران بزرگ متعلق به دوره صفویه را نام برده و بگوئید آنها به چه سبکی شعر می گفتند؟ صائب تبریزی و بیدل به سبک هندی

۲۶- در دوره صفویه علم تاریخ مورد توجه قرار داشت. صحیح(*) غلط ()

۲۷- رشته های هنری دوره صفوی را نام ببرید. نقاشی، خوشنویسی، کتاب آرایی و خاتم کاری.

۲۸- در دوره صفوی مردم چه جشن ها و آئین هایی را برگزار می کردند؟ در آن زمان مردم علاوه بر نوروز و دیگر جشن های باستانی، اعیاد اسلامی مانند قربان، فطر و غدیر را نیز گرامی می داشتند.

۲۹- در زمان صفویه آئین سوگواری امام حسین (ع) به چه صورت برگزار می شد؟ آئین سوگواری به طور گسترده در سراسر کشور به شیوه روضه خوانی، سینه زنی و تعزیه برگزار می شد.

۳۰- برپایی جشن ها و آئین ها چه تأثیری بر مردم داشت؟ تأثیر مهمی در افزایش همدلی و هم بستگی مردم داشت.

آذر ۱۴۰۲

@motaleat909

فعالیت های درس ۱۰

۱- متن را مطالعه کنید:

الف) سه عامل گسترش تجارت در عصر صفوی را بیان کنید.

۱- ایجاد امنیت توسط حکومت صفوی. ۲- توسعه راه های ارتباطی و ساختن کاروانسراها. ۳- رابطه سیاسی بین ایران و کشورهای دیگر.
ب) سه منبع عمده درآمد حکومت صفوی را ذکر کنید.

مالیات، صادرات ابریشم، عوارض کاروان های تجاری.

۲- متن را بخوانید. مراسم جشن و شادی و همچنین تعزیه و عزاداری در عصر صفوی را با روزگار کنونی از جنبه های مختلف (شیوه برگزاری، محل جشن و ...) مقایسه کنید.

در زمان صفوی جشن ها و مراسم معمولا در مکان های عمومی انجام می شد و مردم در کنار هم به عزاداری و یا شادمانی می پرداختند. اما در حال حاضر اکثر جشن ها در مکان های عمومی برگزار نمی شود و جشن ها به صورت تجملاتی برگزار می شود. مردم شادی خود را کمتر با دیگران قسمت می کنند.

۳- محتشم کاشانی از شاعران و مرثیه سرایان برجسته دوره صفویه است. آیا می دانید مشهورترین شعر او چیست؟

باز این چه شورش است که در خلق عالم است

باز این چه نوحه و چه عزا و ماتم است

باز این چه رستخیز عظیم است کز زمین

بی نفخ صور خاسته تا عرش اعظم است

۱- با تسلط افغان ها و برکناری و قتل شاه سلطان حسین، ایران گرفتار چه بحران هایی شد؟ ایران گرفتار تجزیه و تفرقه شد. افغان ها توان حکومت بر سراسر ایران را نداشتند. به همین دلیل، در گوشه و کنار کشور افرادی مدعی حکومت شدند. روسیه و عثمانی نیز با استفاده از آشفته گی اوضاع، قسمت هایی از شمال و غرب ایران را اشغال کردند.

۲- نادر که بود؟ نادر سرداری از ایل افشار بود. که سلسله افشاریه را پایه گذاری کرد.

۳- نادر چگونه سلسله افشاریه را پایه گذاری کرد؟ او نخست افغان ها را سرکوب و تار و مار کرد و سپس نیروهای روسیه و عثمانی را از ایران بیرون راند. نادر پس از این پیروزی ها، بر تخت شاهی نشست.

۴- مؤسس سلسله افشاریه چه کسی بود؟ نادر شاه افشار

۵- نادر چند سال پادشاهی کرد؟ ۱۲ سال

۶- بیشتر دوران پادشاهی نادر چگونه گذشت؟ به نبرد با بیگانگان و فرونشاندن شورش های داخلی گذشت.

۷- علت لشکر کشی نادر به هندوستان چه بود؟ نادر شاه در تعقیب گروهی از افغان های شورشی که به هندوستان گریخته بودند، به آن کشور لشکر کشی کرد و تا دهلی پیش رفت و با غنیمت های بسیار که با تجاوز و تصرف آنجا بدست آورده بود به کشور بازگشت.

۸- چرا نادر کوشید ایران را به کشوری یکپارچه و قدرتمند تبدیل کند؟ برای اینکه او می خواست کشور بتواند از استقلال خود در برابر دشمنان دفاع کند. وی از موقعیت حساس خلیج فارس و اهمیت نیروی دریایی آگاه بود، از این رو، برای تأسیس نیروی دریایی ایران در خلیج فارس، کارهایی انجام داد اما این کارها با مرگ او متوقف شد.

۹- چرا نادر در اواخر عمر خود به رفتاری خشونت آمیز و بی رحمانه روی آورد؟ نافرمانی ها و شورش های پیاپی تأثیر روانی نامطلوبی بر او گذاشت. او که به اطرافیان و سرداران خود بد گمان شده بود، به رفتارهای خشونت آمیز و بی رحمانه روی آورد.

۱۰- نادر شاه چگونه به قتل رسید؟ نادر در اواخر حکومت خود به اطرافیان و سرداران خود بد گمان شده بود، به رفتارهای خشونت آمیز و بی رحمانه روی آورده بود و فرماندهان سپاه نادر شاه که از جان خود می ترسیدند، او را به قتل رساندند.

۱۱- پس از قتل نادر اوضاع ایران چگونه شد؟ ایران بار دیگر به صحنه جنگ حاکمان محلی و سران ایل ها تبدیل شد.

۱۲- کریم خان چگونه به حکومت رسید؟ کریم خان از ایل زندیه، با پیروزی بر دیگر مدعیان حکومت، برای مدتی به درگیریها و نزاع های داخلی پایان بخشید. او حکومت بخش بزرگی از ایران به جز خراسان را به دست گرفت.

۱۳- بنیان گذار سلسله زندیه چه کسی بود؟ کریم خان زند

۱۴- کریم خان به جای عنوان شاه لقب .. وکیل الرعایا.. یعنی .. نماینده مردم .. را برای خود برگزید.

۱۵- کریم خان زند چگونه حکومت می کرد؟ او به رفاه عمومی مردم توجه می کرد و به صلح، آسایش و آرامش آنها اهمیت می داد و می کوشید از بروز ناامنی و شورش های داخلی جلوگیری کند.

۱۶- دوران فرمانروایی کریم خان زند .. ۳۰ .. سال طول کشید.

۱۷- اوضاع اقتصادی و اجتماعی در دوره زندیه چگونه بود؟ در این دوران، ثبات و آرامش نسبی در سراسر ایران به وجود آمد و در نتیجه، اوضاع اجتماعی و اقتصادی بهتر شد.

۱۸- بناهای مهم دوره زندیه را بنویسید. بازار وکیل، مسجد وکیل، حمام وکیل و ارگ کریم خان.

۱۹- پایتخت زندیه کدام شهر بود؟ شیراز

۲۰- قدرت گرفتن خاندان زند در ایران تقریباً مصادف با تسلط انگلستان به .. هندوستان .. بود.

- ۲۱- چرا با تسلط انگلستان بر هندوستان نفوذ تجاری آنها در ایران بیشتر شد؟ چون این اتفاق باعث شد تا انگلیسی ها بتوانند بر اقیانوس هند و دریاهای جنوبی ایران دسترسی بیشتری داشته باشند.
- ۲۲- با مرگ کریم خان زند اوضاع کشور چگونه شد؟ افراد خاندان او برای کسب قدرت با یکدیگر درگیر شدند و بار دیگر، مردم نظاره گر جنگ داخلی کشور شدند.
- ۲۳- ایل قاجار یکی از ایل های .. ترک .. تبار بودند.
- ۲۴- آقا محمدخان که بود؟ پسر یکی از رؤسای ایل ترک تبار بود که پس از مرگ کریم خان تلاش برای رسیدن به حکومت را آغاز کرد.
- ۲۵- آخرین فرمانروای زندیه که بود و توسط چه کسی به قتل رسید؟ لطفعلی خان زند بود و توسط آقا محمدخان قاجار به قتل رسید.
- ۲۶- دلیل مجازات بی رحمانه مردم کرمان توسط آقا محمدخان قاجار چه بود؟ به دلیل پناه دادن به لطفعلی خان زند.
- ۲۷- آقا محمدخان قاجار چگونه به حکومت رسید؟ آقا محمدخان لطفعلی خان زند را شکست داد و او را به قتل رساند سپس با لشکر کشی های پیاپی بر سراسر ایران مسلط شد و حکومت قاجار را بنیاد گذاشت.
- ۲۸- آقا محمدخان قاجار کدام شهر را به پایتختی انتخاب کرد؟
- الف) تهران (*) (ب) شیراز (ج) کرمان (د) اصفهان ()
- ۲۹- مردم کدام شهر به لطفعلی خان زند پناه دادند؟
- الف) تهران () (ب) شیراز (ج) کرمان (*) (د) اصفهان ()
- ۳۰- آقا محمدخان چگونه مردی بود؟ مردی تند خو و بی رحم بود.
- ۳۱- آقا محمدخان توسط چه کسانی کشته شد؟ به دست خدمتکارانش
- ۳۲- پس از آقا محمد خان چه کسی به قدرت رسید؟ برادر زاده اش فتحعلی شاه
- ۳۳- دوره حکومت فتحعلی شاه، هم زمان با آغاز نفوذ و دخالت گسترده کدام کشورها بود؟ روسیه، انگلستان و فرانسه
- ۳۴- چرا در فاصله سقوط صفویه تا روی کار آمدن قاجاریه، اوضاع کشورهای اروپایی تغییر کرده بود؟ دلیل عمده این تغییر، انقلاب صنعتی بود که از انگلستان آغاز شد و در دیگر کشورهای اروپایی گسترش یافت.
- ۳۵- چه چیزی به شکل گیری انقلاب صنعتی در اروپا کمک کرد؟ سرازیر شدن ثروت افسانه ای سرزمین های استعمار شده مانند هند و قاره آمریکا توسط اروپاییان و همچنین نظام گسترده برده داری آفریقاییان و تجارت پرسود آن.
- ۳۶- نتایج انقلاب صنعتی در اروپا چه بود؟ نیروی ماشین و ابزارهای صنعتی جای نیروی انسان و ابزارهای دستی را در تولید گرفت. از این رو، سرعت و میزان تولید افزایش یافت.
- ۳۷- چه عواملی باعث شد که کشورهای اروپایی دست به استعمار کشورهای دیگر بزنند؟ انقلاب صنعتی موجب افزایش قدرت اقتصادی، نظامی و سیاسی کشورهای اروپایی و در نتیجه طغیانگری آنها شد و توجه آنها را به کشورهایی که نیروی کار انسانی، مواد اولیه یا بازار مصرف مناسبی داشتند جلب کرد. به این ترتیب، بیشتر این کشورها فعالیت ها و رقابت های استعماری خود را افزایش دادند و نابرابری در سطح جهان بیشتر و بیشتر شد.
- ۳۸- در نتیجه فعالیت های چه کسی روسیه به کشوری قدرتمند و استعماری تبدیل شد؟ پتر کبیر
- ۳۹- یکی از اهداف استعماری دولت روسیه چه بود؟ رسیدن به آب های خلیج فارس و اقیانوس هند بود.

۴۰- جنگ بین ایران و روسیه را در زمان فتحعلی شاه توضیح دهید. در زمان فتحعلی شاه، روسیه با ارتشی مجهز به سلاح های جدید و آشنا با فنون جنگی تازه به قلمرو ایران در قفقاز حمله کرد. سپاه ایران که از جنگاوران ایل های مختلف تشکیل شده بود، با سلاح های ابتدایی به مقابله با نیروهای متجاوز روس پرداخت. سرانجام پس از ده سال جنگ نابرابر، روسیه پیروز شد و عهدنامه گلستان را به ایران تحمیل کرد.

۴۱- عهدنامه گلستان بین چه کشورهایی بسته شد و مفاد آن چه بود؟ بین ایران و روسیه و به موجب آن ایالت های گرجستان و داغستان و شهرهای باکو و گنجه از حاکمیت ایران خارج شدند و تحت حاکمیت روسیه قرار گرفتند.

۴۲- پس از انعقاد عهدنامه گلستان مردم ایران چه کردند؟ مردم ایران که از عهدنامه گلستان ناخشنود بودند، با فتوای علما برای آزاد کردن سرزمین های اشغالی بسیج شدند. سپاه ایران که از جنگاوران ایل ها و نیروهای داوطلب مردمی تشکیل شده بود، به سرعت مناطق اشغال شده را آزاد کرد. روسیه با تمام قوا و تجهیزات خود وارد جنگ شد و با شکست دادن سپاه ایران، عهدنامه ترکمان چای را که ننگین تر از قرارداد گلستان بود به کشور ما تحمیل کرد.

۴۳- عهدنامه ترکمان چای بین کدام کشورهای بسته شد؟ ایران و روسیه

۴۴- مفاد عهدنامه ترکمان چای چه بود؟ بر اساس این قرارداد، سرزمین های ایرانی شمال رود ارس به تصرف روسیه درآمد و همچون معاهده گلستان، ایران از داشتن کشتی جنگی در دریای مازندران محروم گردید و مجبور به پرداخت غرامت شد.

۴۵- علل شکست ایران در معاهدات خسارت بار گلستان و ترکمان چای چه بود؟ ضعف در فرماندهی و بخشی از لشکر، خیانت برخی از درباریان، انزوای برخی شخصیت های کارآمد مانند قائم مقام، فریب کاری روس ها و میانجیگری خائنه انگلیس.

۴۶- در اوایل دوره قاجاریه، مهمترین مستعمره انگلستان بود.

الف) عراق () ب) هندوستان (*) ج) ترکیه () د) افغانستان ()

۴۷- هدف اصلی انگلستان از برقراری ارتباط با حکومت قاجار چه بود؟ این بود که نگذارد کشورهای رقیب از طریق ایران به هندوستان دسترسی پیدا کنند.

۴۸- عهدنامه ای که زمان فتحعلی شاه بین ایران و انگلستان بسته شد چه تعهداتی طرفین به هم داشتند؟ حکومت قاجار تعهد کرد که به هیچ کشوری اجازه ندهد از خاک ایران به هندوستان لشکر کشی کند. در عوض، انگلیسی ها نیز متعهد شدند که در صورت حمله کشورهای دیگر به ایران، به حکومت قاجار کمک های مالی و نظامی کند.

۴۹- انگلستان در طول جنگ های روسیه با ایران، به تعهدات خود عمل نکرد. صحیح (*) غلط ()

۵۰- انگلستان در زمان محمد شاه و ناصرالدین شاه چه اقداماتی انجام داد؟ با لشکر کشی به خلیج فارس و حمله به جزایر و بنادر ایران، حکومت قاجار را مجبور کرد که به جدایی افغانستان از ایران رضایت دهد. انگلیسی ها ناصرالدین شاه را نیز وادار کردند که با جدایی قسمت شرقی سیستان و بلوچستان از ایران موافقت کند. علاوه بر اینها، تعدادی از جزایر ایرانی خلیج فارس را اشغال و به پایگاه نظامی خود تبدیل کردند.

فعالیت های درس ۱۱

۱- با مطالعه درس و راهنمایی دبیر خود، دلایل و عوامل مهم نابسامانی اوضاع اجتماعی و اقتصادی ایران در دوران افشاریه را بررسی و تحلیل کنید.

از عوامل مهم نابسامانی می توان به نبرد با دشمنان خارجی و همچنین سرکوب شورش های داخلی، که باعث شده بود آنها وقتی برای عمران و آبادی نداشته باشند و عدم اطمینان نادرشاه به اطرافیان و سرداران نظامی خود و بی توجهی به معیشت مردم اشاره کرد.

۲- شیوه به قدرت رسیدن سلسله های افشاریه، زندیه و قاجاریه چه شباهتی به هم دارد؟

هر سه در شرایطی به قدرت دست یافتند که اوضاع کشور دچار آشفتگی و نابسامانی بود و شورش های متعددی در سراسر ایران بوقوع می پیوست. هجوم کشورهای همسایه بخصوص روسیه و عثمانی و کشورهای اروپایی که با انقلاب صنعتی به دنبال بازار مصرف و مواد اولیه بودند. و در آخر هر سه سلسله از قبایل بزرگ ایران بودند که با تکیه بر نیروی قبایل خود جهت سرکوب مخالفان به قدرت رسیدند.

۳- به نظر شما، آقا محمدخان در انتخاب تهران به عنوان پایتخت به چه نکته هایی توجه داشته است؟

تهران در مرکز کشور و رو به شمال قرار داشت و مانند اصفهان و شیراز زیاد در مرکز ایران نبود چون در چند قرن اخیر اکثر حملات به ایران از سمت شمال غرب و شرق بود و اکثر حکومت ها از دفاع جا مانده بودند. ولی انتخاب تهران باعث می شد تا به مرزهای شمالی دسترسی داشته باشد. و دیگر اینکه چون ایران دارای مذهب شیعه بود و عثمانی ها سنی در صورت حمله تبریز و قزوین پایتخت های قابل اطمینانی نبودند. همچنین ممکن بود روسها از اوضاع نابسامان ایران سوء استفاده کرده و با تحریک مناطق شمالی آنها را وادار به متصل شدن به روسیه کنند. آقا محمد خان به این نتیجه رسید که پایتخت در نزدیک مرز شمالی باشد اما با حصار طبیعی یعنی کوه های البرز که دسترسی به آن دشوار باشد. و همچنین تهران نزدیک ری بود که قبلا پایتخت سلسله آل بویه بود و از نظر آب و هوایی دارای چهار فصل، خاک حاصلخیز و باغ های سرسبز هست.

۴- درباره چگونگی تأثیر انقلاب صنعتی بر افزایش قدرت نظامی و سیاسی کشورهای اروپایی و ضعف و فقر برخی کشورهای دیگر، در کلاس بحث و گفت و گو کنید.

با انقلاب صنعتی بسیاری از کارگاه ها به کارخانه های بزرگ تبدیل شدند و تولیدات آنها زیاد گردید، اروپائیان برای تولید احتیاج به مواد اولیه داشتند که کشورهای اروپایی فاقد این منابع بودند پس مجبور بودند از کشورهای دیگر تأمین کنند. پس از افزایش تولید آنها احتیاج به بازار مصرف داشتند چون بازارهای کشور خودشان اشباع شده بودند در نتیجه باید به دنبال بازارهای جدیدی می بودند. افزایش تولید و افزایش فروش باعث شد این کشورها سود زیادی کنند و سود زیاد موجب افزایش قدرت نظامی و سیاسی گردید.

۵- هدف دولت انگلستان از جدا کردن افغانستان و بخش شرقی سیستان و بلوچستان از ایران چه بود؟

چون کشور هندوستان مهمترین مستعمره انگلستان بود، آنها سعی می کردند این مستعمره را دور از دسترس رقبا نگهداری کنند و جلوی حمله ایران به این مستعمره را بگیرند و دیگر اینکه کشورهای رقیب را نگذارند از طریق خاک ایران به هندوستان لشکر کشی کند.

۶- کاربرگه شماره (۹) را انجام دهید.

پاسخ بر عهده دانش آموز

۱- در دوره قاجار شکست های نظامی و سیاسی از روسیه و انگلیس چه نتیجه ای داشت؟ نتایج زیانباری برای کشور ما داشت، اما ایرانیان را بیش از پیش متوجه ارزش علم کرد و توانمندی های صنعتی اروپاییان را آشکار ساخت، بعلاوه برخی سیاستمداران، اندیشمندان و عالمان دینی برای پیشرفت ایران به چاره جویی پرداختند و برای حفظ استقلال و پیشرفت کشور خود کارهایی انجام دادند.

۲- عباس میرزا ولیعهد چه کسی بود؟ فتحعلی شاه

۳- چرا عباس میرزا (ولیعهد فتحعلی شاه) به فکر نوسازی و اصلاح کشور افتاد؟ او در جریان جنگ با روسیه متوجه تأثیر علم و صنعت بر پیشرفت های نظامی آن کشور و دیگر کشورهای اروپایی شد. عباس میرزا یکی از نقاط قوت روس ها در جنگ، برخورداری از دانش و تجهیزات پیشرفته نظامی می دانست و به این نتیجه رسید که تا تغییراتی در جهت پیشرفت های علمی و صنعتی در ایران ایجاد نشود، تعداد زیاد سپاهیان ایران و دلاوری و فداکاری آنها، برای پیروزی کافی نیست.

۴- اقدامات عباس میرزا برای پیشرفت ایران چه بود؟ فرستادن افرادی به انگلستان برای فراگیری علوم و فنون جدید بود. این افراد برای تحصیل در رشته های فنی، نظامی و پزشکی به اروپا رفتند و به تدریج زمینه آشنایی ایرانیان را با دستاوردهای تمدن اروپا فراهم آوردند. عباس میرزا همچنین برای آگاهی از اوضاع کشورهای اروپایی، دستور داد کتاب هایی را در موضوع تاریخ آن کشورها به فارسی ترجمه کنند.

۵- عباس میرزا چگونه از دنیا رفت و پس از مرگش چه کسی ولیعهد فتحعلی شاه شد؟ عباس میرزا در آستانه لشکر کشی برای دفاع از هرات که به اشغال انگلیس متجاوز در آمده بود، به طرز مشکوکی، از دنیا رفت و فتحعلی شاه، پسر عباس میرزا، محمد میرزا را به ولیعهدی برگزید.

۶- امیر کبیر صدراعظم چه کسی بود؟ ناصرالدین شاه

۷- در زمان صدراعظمی امیر کبیر حکومت قاجار با چه مشکلاتی روبرو بود؟ با مشکلات بزرگی از قبیل شورش در ایالت ها، دخالت های خارجی، بی نظمی و اختلال امور کشوری و لشکری و خالی بودن خزانه روبرو بود.

۸- انگیزه و اهداف امیر کبیر از اقدامات اصلاحی چه بود؟ امیر کبیر پس از برقرار کردن امنیت و آرامش، اقداماتی را برای نوسازی تشکیلات حکومتی و مبارزه با مفاسد اداری و اقتصادی آغاز کرد. او در سیاست خارجی، توجه ویژه ای به حفظ استقلال کشور داشت و در صدد قطع نفوذ روسیه و انگلستان در ایران بود.

۹- یکی از مهمترین اقدامات امیر کبیر، تأسیس .. مدرسه دارالفنون .. بود.

۱۰- دو مورد از اقدام امیر کبیر را توضیح دهید. یکی از اقدامات امیر کبیر، تأسیس مدرسه دارالفنون بود. او که فرستادن دانشجو به اروپا را کافی نمی دانست، تصمیم گرفت مدرسه ای به سبک مدرسه های جدید در ایران تأسیس کند تا تعداد بیشتری از ایرانیان علوم و فنون جدید را بیاموزند. او همچنین معلمانی را از کشورهایی جز روسیه و انگلیس استعمارگر (مثلا از اتریش) برای تدریس در مدرسه دارالفنون استخدام کرد.

۱۱- چرا امیر کبیر مدرسه دارالفنون را تأسیس کرد؟ چون فرستادن دانشجو به اروپا را کافی نمی دانست و می خواست تعداد بیشتری از ایرانیان علوم و فنون جدید را بیاموزند.

۱۲- چه کسی دستور قتل امیر کبیر را داد؟ و پس از قتل امیر کبیر وضعیت ایران چگونه شد؟ ناصرالدین شاه تحت تأثیر برخی از توطئه چینی ها، دستور قتل وی را داد و ایران را از خدمات ارزشمند او محروم کرد. وضعیت کشور پس از قتل امیر کبیر، افول کرد.

۱۳- یکی از علل رشد علمی و صنعتی اروپاییان پس از قرن ۱۵ چه بود؟ ایران مهد برخی از مراکز علمی بزرگ (همچون نظامیه ها و دانشگاههای مشهور مانند جندی شاپور) در طول تاریخ بوده و علوم و فنون متعددی مخصوصا در زمان اوج تمدن اسلامی، به دست مسلمانان ایرانی و غیر ایرانی تولید شده است. آشنایی اروپاییان با این گنجینه تمدنی که غالبا به زبانهای فارسی یا عربی نگاشته شده بود، یکی از عوامل رشد علمی و صنعتی آنها پس از قرن ۱۵ به شمار می رود.

۱۴- چرا همزمان با اروپاییان در ایران به ویژه دوره قاجاریه شاهد رشد و نوآوری علمی نبودیم؟ به دلیل نالایق بود برخی حاکمان

۱۵- در مورد تأسیس مدرسه به سبک اروپایی در ایران توضیح دهید. در دوره قاجار، نگاه برخی حاکمان داخلی و روشنفکران به پیشرفت های کشورهای اروپایی دوخته شده بود. از سوی دیگر، برخی از کشورهای استعمارگر نیز به دلیل منافع خود، در صدد تغییر روش های تعلیم و تربیت در ایران بودند تا بتوانند نسل آینده ایران را مطابق با برنامه های خود تربیت کنند. در چنین فضایی و پس از آشنایی با پیشرفت های ایجاد شده در اروپا، برخی افراد مانند میرزا حسن رشدیه تصمیم گرفتند تا مدارس جدیدی در ایران بر اساس روش های جدید تعلیم و تربیت عمومی، تأسیس کنند. بعضی از این مدارس تازه تأسیس شده، متناسب با فرهنگ اروپاییان ساخته شده بود و تفاوت های جدی با سبک و فرهنگ تعلیم و تربیت در ایران اسلامی داشت.

۱۶- یکی از نتایج آشنایی ایرانیان با تمدن اروپایی در دوره قاجاریه چه بود؟ برخی افراد مانند میرزا حسن رشدیه تصمیم گرفتند تا مدرسی در ایران بر اساس روش های جدید تعلیم و تربیت عمومی، تأسیس کنند.

۱۷- نفوذ اقتصادی روسیه و انگلیس را در دوره قاجار توضیح دهید. آنها در دوره ناصرالدین شاه به امتیازهای اقتصادی مهمی مانند تأسیس بانک، استخراج معادن نفت، بهره برداری از جنگل و شیلات در ایران دست یافتند. صنعت و بازرگانی کشور ما با واگذاری این امتیازها آسیب فراوانی دید. شرکت های بازرگانی خارجی که به دنبال بازارهای مصرف جدید بودند، در بیشتر شهرهای ایران شعبه هایی تأسیس کردند و به خرید و فروش مشغول شدند.

۱۸- چرا کالاهای ایرانی در زمان ناصرالدین شاه توان رقابت با کالاهای اروپایی را نداشتند؟ چون این شرکت ها معمولاً کالاهای اروپایی را بدون پرداخت حقوق گمرکی و یا با حقوق گمرکی بسیار ناچیزی وارد می کردند. تولید کنندگان و بازرگانان ایرانی که نمی توانستند با این شرکت ها رقابت کنند، روز به روز ضعیف تر و دچار ورشکستگی شدند.

۱۹- به چه دلیل مردم ایران با واگذاری امتیازات اقتصادی به بیگانگان مخالف بودند؟ مردم مسلمان ایران می دانستند که واگذاری امتیازهای اقتصادی به روسیه و انگلستان موجب تسلط هر چه بیشتر بیگانگان بر منابع ثروت و بازار کشورشان می شود.

۲۰- رهبری اعتراضات مردم در دوره قاجاریه بر عهده .. روحانیون .. بود.

۲۱- دلیل اصلی شکل گیری نهضت تنباکو چه بود؟ نهضت تنباکو یکی از گسترده ترین جنبش های اجتماعی بود که در اعتراض به واگذاری امتیازهای اقتصادی به بیگانگان شکل گرفت.

۲۲- قرارداد انحصار توتون و تنباکو در زمان ناصرالدین شاه چه بود؟ در دوره ناصرالدین شاه، توتون و تنباکو از عمده ترین محصولات کشاورزی ایران بود. در آن زمان یک نفر انگلیسی قراردادی با ایران بست که بر اساس آن ایرانیان نمی توانستند محصول توتون و تنباکوی خود را به کسی غیر از او بفروشند.

۲۳- قرارداد انحصار توتون و تنباکو چگونه لغو شد؟ مردم به ویژه روحانیون و بازرگانان با آگاهی از نتایج زیان بار اقتصادی این قرارداد، در شهرهای مختلف شروع به اعتراض کردند و خواهان لغو قرارداد شدند. ناصرالدین شاه به خواسته مخالفان اعتنایی نکرد و آیت الله میرزا حسن شیرازی، مرجع تقلید شیعیان در سامرا، استفاده از توتون و تنباکو را حرام اعلام کرد. با اوج گرفتن نهضت، ناصرالدین شاه مجبور شد قرارداد را لغو کند. و غرامت و خسارت نیز به تالбот بپردازد.

۲۴- موفقیت نهضت تنباکو چه اهمیتی برای مردم داشت؟ نهضت تنباکو نخستین حرکت جدی مردم ایران برای رهایی از نفوذ و سلطه خارجی و ایستادگی در برابر ستم داخلی بود و پیروزی آن حس اعتماد به نفس و روحیه مقاومت و مبارزه را در مردم تقویت کرد.

فعالیت های درس ۱۲

۱- چرا عباس میرزا به فکر نوسازی و اصلاح کشور افتاد؟

به سبب شکست ایران از ارتش روسیه و انگلستان با وجود رشادت های فراوان و پی بردن به پیشرفت های علمی و صنعتی کشورهای اروپاییان

۲- فکر می کنید اگر یک کشور از دشمن خود درخواست کمک کند، دشمن تمام تجربه ها و دانش مورد نیاز برای اصلاح یا پیشرفت آن کشور را در اختیارش قرار می دهد؟ چرا؟

خیر چون دشمن به فکر منافع خود می باشد

۳- به نظر شما، چرا اگر کشوری به سلاح علم و دانش مجهز نباشد، نمی تواند قوی شود و در مقابل دشمنانش، مقتدرانه بایستد؟ چون با علم می توان پیشرفت کرد و به سلاح های پیشرفته مجهز شد و روی پای خود ایستاد.

۴- الف) انگیزه و اهداف امیرکبیر از اقدامات اصلاحی چه بود؟

نوسازی تشکیلات حکومتی و مبارزه با مفاسد اداری و اقتصادی حفظ استقلال کشور و قطع نفوذ روسیه و انگلستان در ایران
ب) شما کدام یک از اصلاح گری های امیرکبیر را مؤثرتر می دانید؟ اگر شما جای امیرکبیر بودید، چه کارهایی برای پیشرفت ایران در آن زمان می کردید؟

تأسیس مدرسه دارالفنون چون افراد بیشتری آموزش می دیدند.

پ) به نظر شما، چرا امیرکبیر بر استخدام نکردن معلمان و استادان روسی و انگلیسی در مدرسه دارالفنون، اصرار می کرد؟

از نفوذ روسیه و انگلستان در امور داخلی ایران جلوگیری کند.

۵- چند مورد از اقدامات امیرکبیر را در زمینه رواج عدالت و پیشرفت علمی و فرهنگی بنویسید.

ترجمه کتاب های اروپایی و توسعه چاپخانه

اصلاح قانون مالیات و وادار کردن زمین داران بزرگ به پرداخت مالیات

تأسیس مدرسه دارالفنون

انتشار روزنامه وقایع اتفاقیه

۶- به نظر شما با توجه به اصلاحات امیرکبیر، چرا شاهزادگان و درباریان قاجار و عوامل وابسته خارجی برای برکناری و قتل امیرکبیر توطئه کردند؟

چون از حقوق و املاک زیادی که در اختیار داشتند محروم شدند و منافع آنها به خطر افتاده بود.

۷- الف) دلیل اصلی شکل گیری نهضت تنباکو چه بود؟

اعتراض به واگذاری امتیازهای اقتصادی به بیگانگان و مبارزه با استبداد داخلی و خارجی.

ب) موفقیت نهضت تنباکو از نظر سیاسی و اجتماعی چه اهمیتی داشت؟

نهضت تنباکو نخستین حرکت جدی مردم ایران برای رهایی از نفوذ و سلطه خارجی و ایستادگی در برابر ستم داخلی بود و پیروزی آن حس اعتماد به نفس و روحیه مقاومت و مبارزه را در مردم تقویت کرد.

۸- با راهنمایی دبیر خود متن سند را در کلاس بخوانید و به پرسش های زیر پاسخ دهید:

الف) فرمان لغو امتیاز توتون و تنباکو توسط چه کسی صادر و توسط چه کسی به مردم ابلاغ شد؟

توسط ناصرالدین صادر و توسط امین السلطان ابلاغ شده

ب) فکر می کنید چرا در این فرمان، هیچ اشاره ای به اشتباه شاه و حکومت در انعقاد اولیه قرارداد با استعمارگران نشده است و بلکه در مقابل، لغو آن به لطف و مرحمت شاه نسبت داده شده است؟

به دلیل چا پلوسی های بیش از اندازه

پ) در کدام قسمت های فرمان، می توانید تکبر و خودخواهی شاهانه را ببینید؟ آیا فکر نمی کنید که یکی از عوامل پیشرفت نکردن ایران در گذشته، وجود چنین حکومت و شاهانی بوده است؟

مردم هم خودشان را از این زحمت و تحمیل آسوده دانسته به دعاگویی وجود مسعود همایونی و به شکرگزاری مراجع کامله همایون خسروانه بیفزایند و بعضی حرکات جاهلانه را به کلی موقوف نمایند.

مسلماً وجود چنین شاهانی که هیچگونه حقی برای مردم قائل نبودند و ثروت های کشور را بخشی از ثروت خود می شمردند و فقط در پی خوشگذرانی و زورگویی بر مردم بودند، مانع هرگونه پیشرفتی برای کشور بود.

ت) وقتی متن این سند را می خوانید چه نکته هایی شما را بیشتر به فکر وا می دارد یا توجه شما را جلب می کند؟

پاسخ به عهده دانش آموز

التماس دعا

پاییز ۱۴۰۲

بارم بندی درس مطالعات اجتماعی **نوبت اول پایه نهم** سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳

شماره فصل	درس	نمره نوبت اول
اول	۱-۲	
دوم	۳-۴	
سوم	۵-۶	
چهارم	۷-۸	
پنجم	۹-۱۰	
ششم	۱۱-۱۲	
جمع کل		۲۰ نمره